

Mutasd, mivel fizetsz, megmondom, ki vagy – A pénzforgalmi szokásokat befolyásoló szociodemográfiai tényezők*

Ilyés Tamás – Varga Lóránt

Tanulmányunkkal a magyar háztartások aktuális pénzforgalmi szokásainak megismeréséhez kívánunk hozzájárulni, továbbá annak megértéséhez, hogy miként befolyásolja ezeket a szokásokat az életkor, az iskolai végzettség, az aktivitás, a jövedelem vagy a lakóhely. A kutatást 1000 fős reprezentatív háztartási felmérés alapján, különböző statisztikai eszközök alkalmazásával végeztük. A háztartások magas és 2010 óta változatlan arányban rendelkeznek bankszámlával és bankkártyával, készpénz-használatuk pedig enyhén csökkent az elmúlt években. A vizsgált demográfiai és szociológiai változók csak kismértékben hatnak a készpénz alapú fizetési módok használatára, így például postai csekkel hasonlóan magas arányban és értékben fizetnek a háztartások, életkortól és jövedelemtől függetlenül. Az elektronikus fizetési módok használatára legjelentősebb mértékben az iskolai végzettség növekedése van kedvező hatással. Miközben a jövedelem növekedésével általában nő az elektronikus fizetési módok használata, az átlagnál magasabb jövedelműek negyedének pénzforgalmában még mindig kiugróan magas a készpénz aránya. Az életkor, az aktivitás és a lakóhely is jelentős hatással van arra, hogy valaki használja-e az elektronikus fizetési módokat, azonban a használók pénzforgalmi szokásai között általában már nem mutatható ki különbség e jellemzők alapján.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: C38, D12, D14, E42

Kulcsszavak: pénzforgalom, fizetési szokások, háztartások viselkedése, elektronikus fizetési módok, pénzügyi integráció

1. Bevezetés

A nemzetközi és hazai szakirodalom eredményei egybehangzóan mutatják, hogy az elektronikus fizetési módok használati arányának emelkedése kedvező hatással van a gazdaság működésére, többek között támogatja a gazdaság növekedését, és jelentős társadalmi költségmegtakarítást eredményezhet (Turján et al. 2011).

* Jelen cikk a szerző nézeteit tartalmazza, és nem feltétlenül tükrözi a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontját.

Ilyés Tamás a Magyar Nemzeti Bank elemzője. E-mail: ilyest@mnb.hu.

Varga Lóránt a Magyar Nemzeti Bank főosztályvezetője. E-mail: vargalor@mnb.hu.

A szerzők köszönetet mondanak Takács Kristófnak a kutatás alapjául szolgáló kérdőív összeállításában és az eredmények értelmezésében, valamint Király Eszternek a kérdőívre adott válaszok feldolgozásában nyújtott segítségéért.

Az azonban már nem ilyen egyértelmű, hogy mi határozza meg egy gazdaságban az elektronikus fizetési módok használatának mértékét, és ezzel összefüggésben miként lehet elősegíteni annak növekedését. Utóbbi kérdés különösen hangsúlyosan merül fel a háztartások esetében, hiszen ez a szektor általában magas készpénzhasználati aránnyal jellemezhető. A pénzforgalom hatékonyságát növelő lehetséges gazdaságpolitikai cselekvések azonosítása tekintetében ezért fontos kiinduló feltételt jelent a háztartások pénzforgalmi szokásainak, illetve az azt befolyásoló tényezőknek az ismerete és megértése. Tanulmányunkkal ehhez szeretnénk hozzájárulni.

Kutatásunk megalapozásához széleskörű reprezentatív felmérést készítettünk a magyar háztartások körében. A felmérés eredményeinek részletes elemzése alapján cikkünkben a következő kérdésekre kívánunk választ adni: Milyen mértékben használják a magyar háztartások az elektronikus fizetési módokat? Mi jellemzi a bankszámlával vagy bankkártyával nem rendelkező háztartásokat? Milyen összefüggés van egyes fizetési módok használata és a háztartások meghatározott demográfiai és szociológiai jellemzői között? Hogyan hatnak ugyanezen tényezők a fizetési módok közötti választásra egy-egy fizetési helyzetben? Hogyan szegmentálható a magyar háztartási szektor a fizetési szokások alapján?

Magyarországon a múltban is készült már elemzés a háztartások fizetési szokásairól, illetve olyan kutatás, ami tartalmazott erre vonatkozó információkat. A legfrissebb kapcsolódó tanulmányok 2011–2012-es eredményeket tartalmaznak (*Takács 2011; Turján et al. 2011; Divéki–Listár 2012*), azóta azonban több jelentős szabályozási változás is érintette a pénzforgalmat és a pénzforgalmi szolgáltatások költségeinek alakulását (például a pénzügyi tranzakciós illeték bevezetése vagy a havi kétszeri ingyenes készpénzfelvétel lehetősége). Az elmúlt időszakban ráadásul a médiában sok olyan híradás jelent meg, amely a hivatalos pénzforgalmi statisztikák¹ adataiban megfigyelhető bizonyos elmozdulásokból (például a bankszámlák vagy a bankkártyák számának alakulásából) vont le következtetéseket a háztartások fizetési szokásainak esetleges megváltozására. Erre a hivatalos pénzforgalmi statisztikák önmagukban nem feltétlenül alkalmasak, mert nem tartalmaznak például arra vonatkozó adatokat, hogy a megszüntetett bankszámlák az érintett háztartások elsődleges pénzforgalmi bankszámlájaként funkcionáltak (vagyis azokkal együtt megszünt a háztartás elektronikus pénzforgalomhoz való hozzáférése is), vagy a számlák számának csökkenése inkább a speciális vagy kiegészítő, pénzforgalomra nem, vagy csak korlátozottan használt számlákat érinti. A rendelkezésünkre álló adatbázis – a korábbi hasonló adatfelvételekkel összehasonlítva – azonban már lehetővé teszi ezeknek a kérdéseknek a megválaszolását is. Ebből következően elemzésünk a tekintetben is eredményekkel szolgálhat, hogy változtak-e a háztartások fizetési szokásai a fent említett szabályozások hatályba lépése óta.

¹ <http://www.mnb.hu/Statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok/xiii-penzforgalmi-adatok/penzforgalmi-adatok/penzforgalmi-tablakeszlet>

Cikkünk felépítése a következő. A második fejezetben ismertetjük a kutatás alapjául szolgáló felmérést. A harmadik fejezetben bemutatjuk a magyar háztartási szektor jelenleg megfigyelhető fizetési szokásait, majd a negyedik fejezetben részletesen elemezzük a megfigyelt fizetési szokások mögött meghúzódó motivációkat, valamint demográfiai, szociológiai és egyéb okokat, illetve összefüggéseket. A cikk végén összefoglaljuk kutatásunk legfontosabb eredményeit.

2. A kutatás módszertana

Elemzésünk alapját egy 1000 fő megkérdezésével készült anonim kérdőíves kutatás adatai alkotják. A pénzforgalmi szokások reprezentatív kérdőíves mintavételen alapuló kutatása általánosan elfogadott módszertan a nemzetközi szakirodalomban. Több közelmúltban megjelent, fizetési szokásokat elemző publikáció is kérdőíves felmérést alkalmaz (*Crujisen–Plooij 2015; Goczek–Witkowski 2015*).

A kérdőíves kutatást 2014 nyarán készítette a Magyar Nemzeti Bank (MNB). A kutatás a 18 évesnél idősebb magyar lakosságot fedi le, ezen belül reprezentatív nem, korcsoport, régió, településtípus és iskolai végzettség szerint. A kérdőívvel kvantitatív és kvalitatív információkat is gyűjtöttünk. Kérdőívenként rendelkezésünkre állnak a válaszadók alapvető demográfiai és szociológiai jellemzői (kor, iskolai végzettség, munkaerő-piaci státusz, jövedelem, lakóhely), hozzáférésük az elektronikus pénzforgalmi infrastruktúrához (bankszámlák és bankkártyák száma), illetve a napi és havi pénzforgalmi műveleteik száma és összege főbb tranzakció-típusonként (készpénzfelvétel, készpénzes fizetés, bankkártyás fizetés, átutalás, csoportos beszedés, postai sárga és fehér csekk², utalványokkal és egyéb eszközökkel történő fizetés). A bankszámlával vagy bankkártyával nem rendelkezők esetében rákérdeztünk ennek okaira is.

A pénzforgalmi műveletek száma és összege önbevalláson alapul, azonban az elemzések legfontosabb kiindulópontjával szolgáló havi tranzakciós adatok megbízhatóságát több módszerrel is ellenőriztük. A kérdőív pénzforgalmi tranzakciónként aggregált havi adatait összevetettük egyrészt az MNB által gyűjtött teljes körű országos pénzforgalmi adatokkal, másrészt a válaszadók aznapi (megkérdezésük napján végrehajtott) tranzakcióinak adataival. Az aznapi tranzakciók szintén önbevallásból származnak, azonban feltételezhető, hogy a megkérdezés napján végrehajtott fizetési műveleteik számára és összegére nagy biztonsággal jól emlékeztek a válaszadók. Az összevetések alapján azonosított mértékbeli vagy aránybeli eltérések nem voltak jelentősek, így elfogadhatjuk azt a feltételezést, hogy a válaszadók által bevallott havi pénzforgalmi adatok megfelelően pontosak.

² A továbbiakban az egyszerűség kedvéért postai csekként hivatkozunk mind a készpénz-átutalási megbízásra (köznapi nevén sárga csekkre), mind a postai számlabefizetési megbízásra (köznapi nevén fehér csekkre), a számlák készpénzben történő postai befizetésének két elterjedt módjára.

A havi fizetési műveletekre vonatkozó adatokat különböző megbontásokban (aggregáltan, demográfiai és szociológiai jellemzők alapján képzett csoportokra bontva, fizetési módok közötti választást mérő mutatókat számítva) és különböző statisztikai módszerekkel (csoportátlagok összehasonlításával, lineáris regressziók becslésével és klaszterelemzéssel) vizsgáltuk annak érdekében, hogy az így nyert eredmények alapján meg tudjuk válaszolni a bevezetőben feltett kutatási kérdéseinket.

3. A háztartások pénzforgalmi szokásainak leíró statisztikái

Elsőként a kérdőívre adott válaszok összesített adatait mutatjuk be, amellyel a teljes magyar háztartási szektor átlagos fizetési szokásairól kaphatunk képet. Ezeket az információkat a korábbi tanulmányok hasonló eredményeivel összevetve választ kaphatunk arra a kérdésre is, hogy változott-e a háztartások fizetési szokása az elmúlt években, vagyis a pénzforgalmat és a pénzforgalmi szolgáltatások árazását befolyásoló szabályozások, például a pénzügyi tranzakciós illeték 2013-as vagy a havi kétszeri ingyenes készpénzfelvétel 2014-es bevezetése óta.

Felmérésünk eredménye alapján a hazai felnőtt lakosság 75,7%-a rendelkezik legalább egy bankszámlával, és 71,7%-a legalább egy bankkártyával. A bankszámlával igen, de bankkártyával nem rendelkezők aránya 4,3%, míg a bankszámlával nem, de bankkártyával (pl. más számlájához kapcsolódó társkártyával) rendelkezők aránya elhanyagolható, 0,3%. Az egynél több bankszámlával, illetve bankkártyával rendelkezők aránya rendre 5% és 40%. A háztartások szintjén vizsgálva, a bankszámla- és bankkártya-birtoklás arányai még magasabbak. A magyar háztartások 82,7%-ában található legalább egy bankszámla, 80,1%-ában pedig legalább egy bankkártya. A bankszámlával igen, de bankkártyával nem rendelkező háztartások aránya is alacsonyabb, 2,9%.

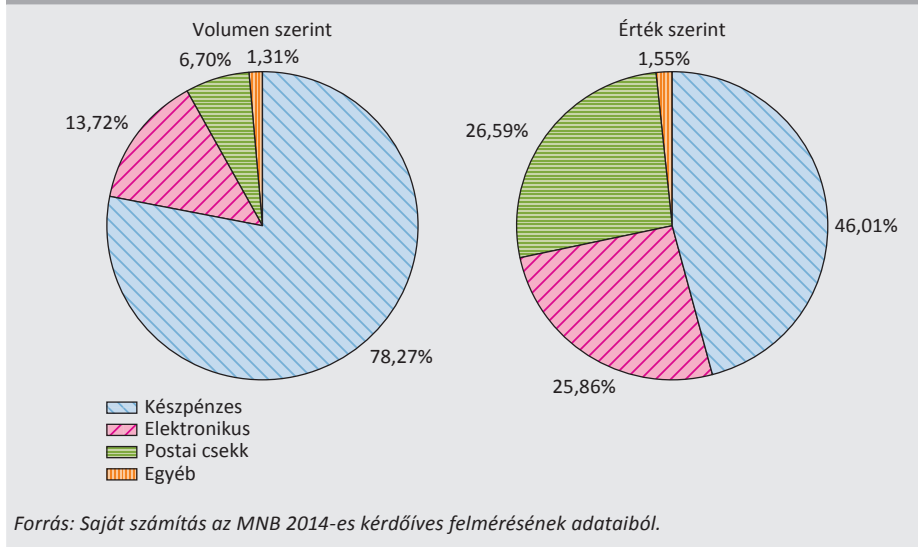
Ezek az arányok nem mutatnak változást a korábbi felmérések eredményeivel összevetve. A megfelelő korosztályokra számolva például *Takács (2011)* által bemutatott adatokhoz képest egyáltalán nem változott a háztartások elektronikus pénzforgalmi infrastruktúrákhoz való hozzáférése 2010 óta.³ Ez arra utal, hogy a lakossági bankszámlák és bankkártyák számában az elmúlt időszakban megfigyelt minimális csökkenés⁴ elsősorban a háztartásokban található, vélhetően kevésbé használt második-harmadik számlák és kártyák egy részének megszüntetéséhez, vagyis a lakossági bankkapcsolatok racionalizálásához kapcsolódik, és ilyen módon nem érinti hátrányosan a magyar háztartások elektronikus fizetési lehetőségeit.

³ A *Takács (2011)* által használt felmérés életkor szerinti eloszlása némileg különbözött az általunk használt mintától, mindkét mintából kiszámolható azonban a 18-60 év közöttiek háztartásának bankszámlafeljedettsége, ami gyakorlatilag mindkét esetben 90%.

⁴ <http://www.mnb.hu/Statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok/xiii-penzforgalmi-adatok/penzforgalmi-adatok/penzforgalmi-tablakeszlet>

Azon válaszadók esetében, akik nem rendelkeznek bankszámlával vagy bankkártyával, a szubjektív okokra is rákérdeztünk. A válaszok megoszlása szinte teljesen megegyezett a két esetben. A felsorolt indokok közül egy emelkedik ki lényegesen, ezek szerint a bankszámlával vagy bankkártyával nem rendelkező lakosok közel 90%-a nem tartja szükségesnek ezeket az eszközöket. Ennél jóval kevesebben, de még mindig viszonylag sokan jelölték meg okként a magas fenntartási költségeket, a bankszámlák esetében a válaszadók 25%-a, bankkártyák esetében pedig 19%-a. Kedvező eredmény, hogy a bankokkal szembeni bizalmatlanságot (10–11%), vagy a vélt biztonsági kockázatokat (3–4%) viszonylag alacsony számban jelölték meg indokként a válaszadók. A módszertan eltérése miatt nem lehet egy az egyben összehasonlítani ezeket az értékeket *Divéki–Listár (2012)* eredményeivel, az azonban megállapítható, hogy a válaszok eloszlása nagyon hasonló. A szükség hiányát és a költségeket most valamivel többen, a bankokkal szembeni bizalmatlanságot viszont valamivel kevesebben jelölték meg okként, mint 2012-ben.

1. ábra
A háztartások havi fizetési műveleteinek megoszlása fizetési mód szerint

A kérdőív havi pénzforgalmi tranzakciókra vonatkozó kérdéseire érkezett válaszok adatainak összegzésekor négy fizetési kategóriát határoztunk meg, ezek a következők: kézpénzes fizetés, elektronikus fizetés, postai csekkkel történő fizetés, illetve egyéb fizetési mód (1. ábra). Az elektronikus fizetések között a bankkártyás (betéti- és hitelkártyás) fizetést, az átutalást és a csoportos beszedéssel történő fizetést vettük figyelembe, az egyéb kategóriába pedig az előre fizetett utalvánnyal (SZÉP kártya, Erzsébet utalvány, stb.), illetve levásárlást lehetővé tevő törzsvásárlói kártyával végzett fizetések kerültek.

Az adatok alapján látható, hogy a háztartások havi fizetési műveleteinek számát vizsgálva jelentős hányadot tesznek ki a készpénzes fizetések, a válaszadók 78%-a választotta ezt a lehetőséget, az elektronikus fizetések közel 14%-ával szemben. A postai csekkes fizetések számának aránya közel 7%. A fizetési tranzakciók értéke szerinti megbontást vizsgálva azonban már jóval kisebb a készpénz fölénye, a fizetések 46%-át bonyolították le így a háztartások, szemben az elektronikus fizetések közel 26%-ával és a postai csekkes fizetések 27%-ával. Mivel a felmérés idején a postai fizetési módok minden esetben készpénz használatával jártak, összességében elmondhatjuk, hogy a készpénz alapú fizetések aránya a számukat tekintve 85%-ot, értéküket tekintve 73%-ot tesz ki a magyar háztartások teljes havi pénzforgalmában. A tranzakciószámok és összegek megoszlásának összevetése alapján megállapítható, hogy a magyar háztartások gyakrabban használják a készpénzes fizetési módot, mint bármelyik másikat, ugyanakkor készpénzben átlagosan kisebb összegeket fizetnek. Ezzel szemben elektronikus tranzakciókat (és postai csekkes fizetéseket) ritkábban, de átlagosan nagyobb összegek fizetésekor kezdeményeznek.

A fenti adatokat összevetettük *Takács (2011)* eredményeivel. Ez alapján 2010 óta nem változott jelentősen a háztartási fizetések számának és értékének megoszlása fizetési módonként, de a készpénz-használat kismértékű csökkenése mégis megfigyelhető. Ez leginkább a fizetések összegének esetében látható, ahol 2010 óta 50%-ról 46%-ra esett vissza a készpénz aránya. Az elektronikus fizetések számaránya 12%-ról 14%-ra, míg a fizetett összegek alapján 20%-ról 26%-ra nőtt. Eközben tovább nyílt az olló a készpénzes fizetések számának és értékének aránya között,

1. táblázat

A háztartások havi pénzforgalmi műveleteinek statisztikái

	Használók aránya	Havi átlagos darabszám	Havi átlagos összeg (Ft)	Egy tranzakció átlagos összege (Ft)
Készpénz felvétel (95%-os konf. int.)	0,81 (0,78 – 0,84)	1,6 (1,5 – 1,7)	67 365 (63 687 – 71 043)	50 001 (46 632 – 53 369)
Készpénzes vásárlás (95%-os konf. int.)	0,99 (0,98 – 0,99)	27,2 (25,8 – 28,5)	50 375 (47 136 – 53 615)	2 457 (2 264 – 2 651)
Kártyás vásárlás (95%-os konf. int.)	0,58 (0,55 – 0,61)	8,3 (7,5 – 9)	34 947 (32 036 – 37 858)	6 223 (5 494 – 6 952)
Átutalás (95%-os konf. int.)	0,24 (0,22 – 0,27)	2,6 (2,3 – 3)	33 083 (29 111 – 37 055)	17 700 (14 777 – 20 622)
Csoportos beszedés (95%-os konf. int.)	0,27 (0,24 – 0,3)	3,1 (2,8 – 3,4)	38 207 (33 575 – 42 838)	16 131 (12 658 – 19 605)
Postai csekkes fizetés (95%-os konf. int.)	0,69 (0,66 – 0,72)	3,1 (3 – 3,2)	38 451 (36 274 – 40 628)	14 249 (13 229 – 15 268)

Forrás: Saját számítás az MNB 2014-es kérdőíves felmérésének adataiból.

vagyis tovább csökkent egy készpénzes fizetés átlagos értéke. Ezek az elmozdulások arra utalnak, hogy a pénzforgalmat és a pénzforgalmi szolgáltatások árazását érintő, 2010 óta hatályba lépett szabályozások bevezetését követően sem változtak meg jelentősen a háztartások fizetési szokásai, illetve nem következett be a készpénz alapú fizetések arányának emelkedése. Ez megerősíti Ilyés et al. (2014) 2013-as adatokon végzett elemzésének eredményeit.

Amennyiben alaposabban megvizsgáljuk a háztartások egyes pénzforgalmi tranzakcióinak átlagos jellemzőit, láthatjuk, hogy készpénzzel gyakorlatilag mindenki fizet, a használók aránya 99%. (1. táblázat). Ehhez kapcsolódóan a felnőtt lakosság jelentős része szokott készpénzt felvenni a számlájáról, de az itt megfigyelhető 80% körüli érték már jóval alacsonyabb a készpénzt fizetésre használók arányánál. A különbséget a készpénzben kapott jövedelmek magyarázhatják, illetve az, ha nem a válszadó, hanem a családjából valaki más vesz fel bankszámláról készpénzt. A felnőtt lakosság közel 70%-a fizet rendszeresen postai csekkel, ami magas aránynak nevezhető. Az elektronikus fizetési lehetőségek közül a bankkártyával történő vásárlás a leggyakrabban használt mód, a bankkártyával rendelkezők majdnem 60%-a szokta rendszeresen fizetésre is használni a kártyáját. Átutalással és csoportos beszedéssel már jóval kevesebben, a bankszámlával rendelkezők 24, illetve 27%-a szokott fizetni.

A használati arányon kívül az 1. táblázatban feltüntettük, hogy az egyes pénzforgalmi tranzakciókat használók átlagosan hány darab fizetési műveletet indítanak, illetve havonta, átlagosan mekkora összeget fizetnek az adott módon, és mekkora egy tranzakció átlagos értéke.⁵ Jól látható, hogy a készpénzzel történő fizetés havi átlagos darabszáma messze meghaladja az összes többi fizetési módét, miközben egy tranzakció átlagos összege ebben az esetben a legalacsonyabb. Ezt követi a bankkártyás fizetés, amit egy hónapban átlagosan 8 alkalommal, tranzakciónként bő 6 ezer forintos átlagösszeg fizetésére használnak a háztartások. Átutalást, csoportos beszedést és postai csekkes fizetést ennél kevesebbszer, de nagyobb átlagos összegek fizetésére használják a háztartások.

4. A fizetési szokásokat befolyásoló demográfiai és szociológiai tényezők

Ebben a fejezetben különböző szempontok, elsősorban a kérdőívben felmért demográfiai és szociológiai jellemzők alapján csoportokra bontjuk a háztartásokat, és az egyes csoportok havi pénzforgalmi műveleteiben megfigyelhető, statisztikai módszerekkel igazolt különbségekből vonunk le következtetéseket a háztartások fizetési szokásait befolyásoló tényezők körére és azok hatására. Elsőként az elekt-

⁵ Utóbbi érték nem feltétlenül egyezik meg pontosan a táblázatban található havi átlagos összeg és havi átlagos darabszám hányadosával, mivel a tranzakciónkénti átlagérték számításánál csak azokat vettük figyelembe, akik az adott fizetési mód esetén darabszámot és összeget is megadtak a kérdőívben.

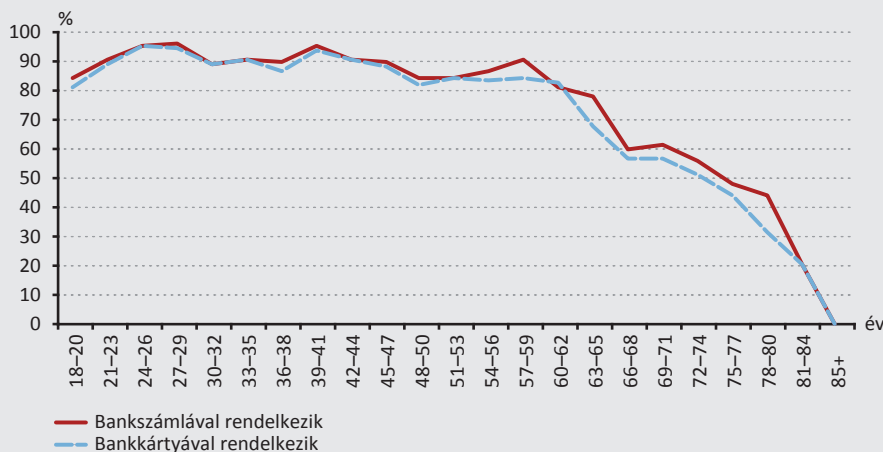
ronikus pénzforgalmi infrastruktúrához való hozzáférés, vagyis a bankszámla- és bankkártya-birtoklás okait vizsgáljuk. Ezt követően az egyes fizetési módok használatát befolyásoló tényezőket elemezzük, különös tekintettel az elektronikus fizetési műveletekre. Ezen túlmenően vizsgáljuk még a fizetési módok közötti választás okait egyes fizetési helyzetekben, valamint a háztartások szegmentálhatóságát pénzforgalmi jellemzőik és fizetési szokásaik alapján.

4.1. Elektronikus pénzforgalmi infrastruktúrához való hozzáférés

További elemzéseinkhez öt demográfiai és szociológiai jellemző alapján csoportokra bontjuk a háztartásokat. E jellemzők: a válaszadó kora, iskolai végzettsége, munkaerő-piaci státusza, a háztartás egy főre jutó havi nettó jövedelme és a lakóhely. Első lépésben az így képzett csoportok bankszámlával és bankkártyával való ellátottságát vizsgáljuk. E tekintetben nem foglalkoztunk azzal, hogy egy háztartásban egy vagy több bankszámla, illetve bankkártya található-e, csak azt néztük, hogy ezek közül található-e legalább egy. Ahhoz ugyanis, hogy az adott háztartás be tudjon kapcsolódni az elektronikus pénzforgalomba, egy bankszámla és bankkártya birtoklása is elegendő.

2. ábra

Bankszámla- és bankkártya-lefedettség életkor szerint

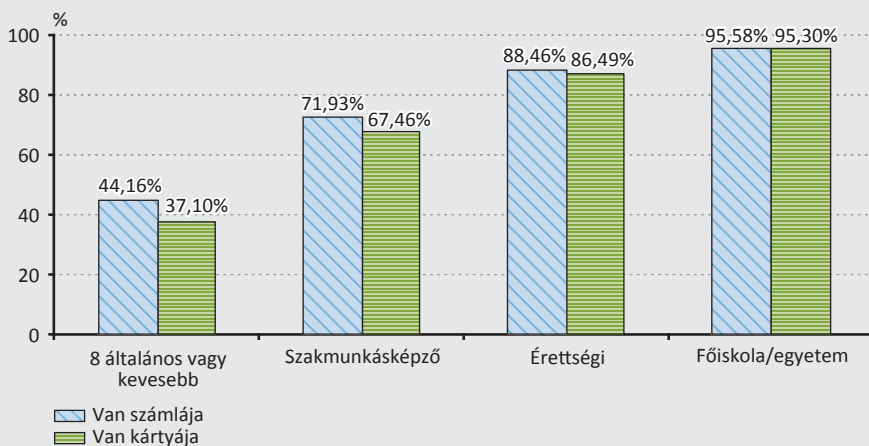
Forrás: Saját számítás az MNB 2014-es kérdőíves felmérésének adataiból.

A bankszámla- és bankkártya-birtoklás egyértelműen az életkorral függ össze legszorosabban. 50 éves korig nagyon magasak, 90% körül alakulnak a lefedettség-arányok minden életkori kategóriában, 50 és 60 év között enyhén alacsonyabbak, 80–90% között ingadozva, míg 60 év fölött meredek csökkenésbe kezdenek (2. ábra). Az is jól látszik, hogy 55 éves kor alatt teljesen együtt mozog a bankszámla- és bankkártya-birtoklás aránya, annál magasabb életkori kategóriákban viszont a bankkártyás

lefedettség elmarad a bankszámlástól. Ebből következően a bankszámlával igen, de bankkártyával nem rendelkezők jellemzően 55 évnél idősebbek. Utóbbi réteggel kapcsolatban a kérdőívre adott válaszok alapján még az a megállapítás tehető, hogy gyakorlatilag a teljes elektronikusan kapott jövedelmüket felveszik készpénzben a számlájukról, míg ez az arány a számlával és kártyával is rendelkező csoportban nem éri el az 50%-ot. Vagyis számukra a bankszámla kizárólag a jövedelmük fogadásának és készpénzre váltásának eszköze, és gyakorlatilag semmilyen elektronikus fizetési tranzakciót nem végeznek.

Mivel a bankszámla- és bankkártya-birtoklás, illetve a kor között jól megfigyelhető oksági kapcsolat van, ezért feltételezhető, hogy a jelenleg még aktív korban lévő, magasabb penetrációval jellemezhető csoportok fokozatos öregedésével a magasabb korosztályok bankszámla- és bankkártya-lefedettsége is nőhet. Amennyiben feltételezzük, hogy a meglévő bankszámláikat és bankkártyáikat a jelenlegi munkavállalók 60 éves koruk után is megtartják és használják, míg az új fiatal korcsoportok a mostanihoz hasonlóan magas lefedettséggel fognak rendelkezni, akkor az évek teltevel a háztartási szektor penetrációja növekvő tendenciát fog mutatni. A KSH által publikált népességstatisztikák felhasználásával készült becslésünk alapján e folyamat eredményeként, amennyiben semmilyen más hatás miatt nem változik meg a magyar lakosság bankszámla- és bankkártya-birtoklási hajlandósága, a teljes népességre vetített bankszámla-lefedettség a jelenlegi 76%-kal szemben 2030-ra átérheti a 80%-ot, 2040-re pedig elérheti a 82%-ot.

3. ábra
Bankszámla- és bankkártya-lefedettség iskolai végzettség szerint

Forrás: Saját számítás az MNB 2014-es kérdőíves felméréseinek adataiból.

Az iskolai végzettségnek szintén jelentős hatása van arra, hogy valakinek van-e bankszámlája és bankkártyája, a magasabb végzettségűek körében egyre magasabb átlagos lefedettséget mértünk (3. ábra). Az elektronikus pénzforgalmi infrastruktúrához való hozzáférésben nagyon jelentős a 8 általános iskolai osztállyal vagy annál kevesebbel rendelkező réteg leszakadása, de a szakmunkásképzőt végzetek értékei sem érik el az országos 76, illetve 72%-os átlagot. E két csoport esetében viszonylag jelentős azok aránya is, akik bankszámlával ugyan rendelkeznek, de bankkártyával nem. A korábbi megállapításunk szerint ők a bankszámla megléte ellenére nagyon nehezen vonhatók be az elektronikus a pénzforgalomba. Az érettségizettek körében már jelentősen, több mint 10 százalékponttal meghaladják az arányok az országos átlagot, a felsőfokú végzettségűek körében pedig szinte teljesnek mondható a lefedettség. Utóbbiak körében már gyakorlatilag mindenkinek van bankkártyája, aki bankszámlával rendelkezik.

A bankszámlával és bankkártyával rendelkezők arányát kiszámoltuk a munkaerő-piaci státusz, a háztartás egy főre jutó havi nettó jövedelme és a lakóhely alapján képzett csoportokra is, az eredmények a *Melléklet 1.* pontjának ábráin láthatók. Egyértelműen megfigyelhető, hogy a magasabb egy főre jutó jövedelemmel jellemezhető csoportokban magasabb a bankszámla- és bankkártya-birtoklás aránya, vagyis a jövedelem növekedése pozitívan hat az elektronikus pénzforgalmi infrastruktúrához való hozzáférésre. Miközben ez az eredmény előre vártnak is nevezhető, érdemes megfigyelni, hogy a pozitív összefüggés mértéke nem kiugróan magas. A 100 ezer forint feletti egy főre jutó jövedelmi kategóriákban ugyan kimondottan magas, 90%-ot megközelítő vagy meg is halad a lefedettség, de a legalsó, 50 ezer forint alatti egy főre jutó jövedelmi kategóriában is csak kismértékben marad el a bankszámlával és bankkártyával rendelkezők aránya a becsült országos átlagtól. Ugyanígy látható, hogy a községekben élők lefedettsége egyértelműen alacsonyabb, mint a városban lakóké, míg a legmagasabb értékeket Budapesten és a megyeszékhelyeken mértük. A munkaerő-piaci státuszt tekintve, ahogy várni lehetett, az aktív munkavállalók lefedettsége a legmagasabb. Kedvező eredmény, hogy a tanulók átlaga kismértékben meghaladja az országos átlagot, a nyugdíjasok és a munkanélküliek értékei azonban jelentősen alacsonyabbak annál. Az utóbbi csoportokba tartozók alig több mint fele rendelkezik bankszámlával és bankkártyával. Az eredmények alapján a legalacsonyabb iskolai végzettségűek mellett leginkább a községben élő nyugdíjasok felülreprezentáltak azok között, akik ugyan rendelkeznek bankszámlával, de bankkártyájuk nincsen.

A fenti eredményeink azonban összefügghetnek egymással, vagy közös okok is állhatnak mögöttük. Az életkor és az iskolai végzettség hatása mögött például a jövedelem áttételes hatása is meghúzódhat (a nyugdíjas korosztály átlagjövedelme alacsonyabb az aktív korosztályokénál, a magasabb iskolai végzettség pedig magasabb átlagos jövedelemmel jár), de ez az összefüggés visszafele is igaz lehet. A mun-

kaerő-piaci státusz szerinti különbségek is egyértelműen összefüggnek a jövedelem, az életkor vagy az iskolai végzettség szerinti eltérésekkel, a lakóhely hatásában pedig szerepe lehet az életkornak is (a községekben lakók átlagéletkora magasabb), és így tovább. Hogy kiderítsük, a vizsgált tényezők közül melyeknek van leginkább hatása arra, hogy valaki rendelkezik-e bankszámlával és bankkártyával, illetve hogy ez a hatás pontosan mekkora, logisztikus regressziókat becsültünk. A regressziók függő változójának értéke 1 vagy 0 lehet, annak megfelelően, hogy a válaszadónak van-e bankszámlája, illetve bankkártyája, vagy nincs. A regressziók magyarázó változói az egy főre jutó havi nettó jövedelem, valamint az életkor, az iskolai végzettség, a munkaerő-piaci státusz és a lakóhely szerint képzett kategóriák dummy változói. Azért képzünk csoportokat a válaszadók életkorából is, mert a 2. ábrán jól látható, hogy a kor és a lefedettség közötti összefüggés nem lineáris, inkább egy törés figyelhető meg a legmagasabb korosztályoknál, ami dummy változóval jobban megfogható.

2. táblázat

A bankszámla- és bankkártya-lefedettséget magyarázó regressziók becsült együtthatói

	Bankszámla	Bankkártya
Kor (18–29)		
(30–39)	0,57	0,78
(40–49)	0,51	0,72
(50–59)	0,67	0,66
(60–)	0,30*	0,25*
Egy főre jutó jövedelem (10eFt)	1,04*	1,05
Végzettség (8 általános vagy kevesebb)		
Szaktanisként végző	2,02*	2,12*
Érettségi	5,00*	5,60*
Felsőfokú	12,05*	14,04*
Aktivitás (dolgozó)		
Nyugdíjas	0,51	0,50
Munkanélküli	0,28*	0,31*
Diák	0,55	4,14
Egyéb	0,53*	0,71
Lakóhely (Budapest)		
Megyeszékhely	0,72	1,10
Egyéb város	0,52*	0,84
Község	0,49*	0,60
Konstans	4,01*	4,14*
N	982	982
R ²	0,2069	0,2433
AUC	0,8017	0,8315

* 95%-os konfidencia szinten szignifikáns odds ráták

Forrás: Saját számítás az MNB 2014-es kérdőíves felméréseinek adataiból.

A bankszámlával és a bankkártyával való lefedettség között természetesen a regresszióbecslés eredményei szerint is hasonló okok húzódnak meg, hiszen elenyésző azoknak a száma, akik csak az egyik vagy csak a másik eszközzel rendelkeznek. A logisztikus regresszió során a becsült odds ráta – esélyhányados – paraméterek azt mutatják, hogy az adott ismérv megléte a referenciacsoporthoz képest mennyivel növeli – egynél nagyobb szorzó esetén – vagy csökkenti a kártya, illetve bankszámlabirtoklás esélyrátáját.⁶ A logisztikus regresszió becsült együttthatói alapján az a megállapítás tehető, hogy mindegyik fő változócsoporthoz szignifikánsan hat a lefedettségre, az együttmozgáson felül további magyarázóerővel rendelkeznek (2. táblázat). A korcsoportok közül a nyugdíjas korosztály a többi korcsoportnál jelentősen kisebb lefedettséggel rendelkezik, a munkaerő-piaci státusz szerint a munkanélküliek kategóriájában találunk szignifikánsan alacsonyabb értéket, míg a településtípus szerint a főváros és a megyeszékhelyek, illetve megyei jogú városok értékéhez képest az egyéb városokban és a községekben lakók rendelkeznek jelentősen alacsonyabb arányban bankszámlával. Utóbbi eredmény arra utalhat, hogy a pénzforgalmi infrastruktúrához való hozzáférésben szerepe van a lakóhelyen található pénzügyi infrastruktúra fejlettségének (pl. bankfiókok száma és közelsége, bankkártyás fizetést elfogadó üzletek száma). Ugyan az eredményeinkből itt nem állapítható meg egyértelműen az ok-okozati összefüggés iránya, mégis erre utal, hogy a kisebb településeknek kimutatható negatív hatása van a bankszámlás lefedettségre a jövedelem, az életkor, az iskolai végzettség és a munkaerő-piaci státusz hatásán túlmenően is. A legerősebb magyarázóerővel azonban az iskolázottság rendelkezik, már az érettségi végzettség is jelentősen javítja a lefedettség esélyrátáját, a felsőfokú végzettség azonban kiemelkedően nagymértékben hat rá.

4.2. Fizetési módok használata

Következő lépésként a háztartások pénzforgalmi műveleteit vizsgáljuk meg abból a szempontból, hogy milyen hatással vannak az egyes fizetési módok használatára az előzőekben megismert demográfiai és szociológiai jellemzők. Ennek érdekében, a kérdőíves kutatásból származó adatokat felhasználva, kiszámoltuk hat különböző pénzforgalmi tranzakció-típus átlagos használati arányát, valamint az adott tranzakció-típust használók által végrehajtott műveletek átlagos havi darabszámát és összegét, mindezt külön-külön az életkor, iskolai végzettség, munkaerő-piaci státusz, egy főre jutó havi nettó jövedelem és lakóhely szerint képzett, összesen 23 csoportra. A vizsgált hat pénzforgalmi tranzakció-típus egyrészt a bankszámláról történő készpénzfelvétel, másrészt öt fizetési mód: a készpénzes fizetés, a bankkártyás fizetés, az átutalás, a csoportos beszedés és a postai csekkel történő fizetés.

⁶ A bankszámla-lefedettség esetén az esélyráta 0,8:1-hez a 8 általánost végzettség esetén, míg 21,6:1-hez a felsőfokú végzettségűeknél, mivel 44,16% és 95,58% rendelkezik bankszámlával. A más változóktól nem szűrt hatás így közel 27-szeres lenne e két végzettségi szint között, míg a regresszió alapján a keresztkorrelációra szűrt hatás 12,05.

Számításaink eredményét a *Melléklet 2.* pontjában található táblázatok tartalmazzák. A táblázatokban minden érték alatt feltüntettük az adott átlagbecsléshez tartozó konfidencia-intervallumot, ami alapján könnyen eldönthető, hogy egy csoport átlaga statisztikailag szignifikáns módon eltér-e egy másik csoport átlagától. A könnyebb áttekinthetőség kedvéért a táblázatok egyes soraiban vastagított számokkal jelöltük azokat az átlagokat, amelyek eltérése ugyanazon sor egy vagy több másik átlagától a leginkább jelentőséggel bír vizsgálatunk szempontjából.

Az *életkor* hatására vonatkozó eredmények alapján elmondhatjuk, hogy a legfiatalabb, 18–29 éves korosztály a többi korosztálynál alacsonyabb összegben vesz fel készpénzt, azonban a készpénzes vásárlásainak összege már nem különbözik kimutathatóan a többi csoport értékétől. E korosztály tagjainak a többi csoporttal megegyező hányada, 60–70%-a használja vásárlásra bankkártyáját, de kevesebbszer (havonta 5–8-szor) és kisebb összegben, ami az alacsonyabb rendelkezésre álló jövedelmükre utalhat. Csoportos beszedést a többi korosztálynál alacsonyabb arányban használnak, mindössze a korosztály 10–20%-a, szemben a többi csoport 30% körüli értékével. A 60 év feletti korosztály tagjainak átlagosnál kisebb hányada, nagyjából 40%-a használja bankkártyáját vásárlásra. Akik használják, azok az átlagnál valamivel kevesebbszer, de az átlagostól nem jelentősen eltérő összegben. Ebben a korosztályban az átlagosnál alacsonyabb az átutalást használók aránya, a bankszámlával rendelkezők mindössze 10–20%-a, szemben a 20–30% közötti átlagos értékekkel. Érdekes eredmény, hogy miközben a postai csekkel a 40–49 éves korosztályig folyamatosan egyre nagyobb arányban fizetnek az életkor növekedésével, e felett már nem nő kimutathatóan a használati arány, az átlagos havi darabszám és összeg pedig egyáltalán nem különbözik a használók korosztálya szerint. Ezzel szemben az idősebb korosztályok csoportos beszedéssel is hasonló arányban, hasonló számú alkalommal és összegben fizetnek, mint a többi korosztály (az ettől elmaradó legfiatalabb csoportot kivéve). Szintén fontos eredmény, hogy a készpénzes fizetések statisztikai tekintetében semmilyen különbség nem mutatható ki a különböző korosztályok között.

Az *iskolai végzettség* emelkedésével ugyan némileg nő a havi készpénzfelvételek átlagos darabszáma, az összege azonban nem, és ugyanígy nem mutatható ki különbség a készpénzes vásárlások havi értékében sem. Ezen túlmenően azonban az iskolai végzettség növekedésének egyértelműen pozitív a hatása az elektronikus fizetési módok használatára. A kártyás vásárlások és a csoportos beszedések esetében mind a használati arány, mind az átlagos havi darabszám és összeg, az átutalások esetében pedig a használati arány és havi darabszám egyaránt szignifikánsan emelkedik a végzettség növekedésével. Miközben a 8 általános iskolai osztállyal vagy kevesebbel rendelkezők közül csak 30% használja vásárlásra is bankkártyáját, havonta átlagosan 2–3 alkalommal és 20 ezer forint körüli összegben, addig ezek az értékek az érettségivel rendelkezők körében már közel 70%, 7–8 alkalom és 33 ezer forint, a felsőfokú végzettségűek esetében pedig 80%, 10–15 alkalom és közel 50 ezer forint. A postai csekkel fizetők aránya is folyamatosan csökken a végzettség

emelkedésével, de még a felsőfokú végzettségűek közel fele is használja ezt a fizetési módot, és az így fizetők között az átlagos havi összeg tekintetében sem mutatható ki jelentős különbség az iskolai végzettség alapján.

A *munkaerő-piaci státusz* tekintetében a munkanélküliek és a tanulók készpénzfelvételének és készpénzes vásárlásának átlagos havi összege elmarad az aktív munkavállalókéétól és a nyugdíjasokéétól (utóbbi két csoport értékei nem különböznek egymástól), ami vélhetően nem e csoportok alacsonyabb arányú készpénzhasználatára utal elsősorban, hanem inkább az alacsonyabb rendelkezésre álló jövedelemmel áll összefüggésben. Az aktív munkavállalók egyértelműen kedvezőbb bankkártyahasználati átlagokkal rendelkeznek a többi csoportnál (70%-os használati arány, havi 8–10 vásárlás 40 ezer forint körüli értékben), és ez igaz az átutalással és csoportos beszedéssel fizetők arányára is (30–30%). Az átlagos havi összeg tekintetében a nyugdíjasok hasonlóan intenzíven használják az átutalást, mint az aktív munkavállalók (bő 30 ezer forint), és az előző eredményeinkkel összhangban a bankszámlával rendelkező nyugdíjas csoport a csoportos beszedés használati arányában sincs lemaradva. Érdekes eredmény, hogy a tanulók gyakorlatilag egyáltalán nem fizetnek csoportos beszedéssel. Ez azzal lehet összefüggésben, hogy ez a csoport jellemzően nem fizet rendszeres havi számlákat, erre utal, hogy körükben a postai csekkes fizetés használati aránya is jelentősen elmarad a többi csoportétól, mindössze 12%.

Az *egy főre jutó havi nettó jövedelem* szerint képzett csoportok között az iskolai végzettséghez nagyon hasonló eltéréseket találunk. Ebben az esetben a készpénzfelvételek és a készpénzes vásárlások havi összege is emelkedik a jövedelem növekedésével, ami kézenfekvő eredmény. A jövedelem növekedése egyértelműen pozitív hatással van a bankkártyahasználatra, mind a használati arány, mind a havi vásárlások száma és összege jelentősen emelkedik a magasabb jövedelműek esetében. Míg a legnagyobb elemszámú, 100 ezer forint alatti egy főre jutó havi nettó jövedelemmel rendelkező csoportokba tartozók 40–50%-a használja vásárlásra bankkártyáját, átlagosan havi 6 alkalommal összesen 15–25 ezer forint közötti összegben, addig a 150 ezer forint feletti egy főre jutó jövedelemmel rendelkező csoportokban ezek az értékek rendre 70–85%, 10–16 alkalom és 50–65 ezer forint. Az átutalással fizetők aránya és az átutalások havi összege, valamint a csoportos beszedést használók aránya is emelkedik a jövedelem növekedésével. A csoportos beszedést és a postai csekket használók körében azonban csak a legmagasabb jövedelmi kategóriában mutatható ki az átlagnál nagyobb havi fizetett összeg. Szintén érdekes, hogy a postai csekkel történő fizetések statisztikái sem a használók aránya, sem a havi fizetések száma tekintetében nem változik a jövedelem növekedésével.

A *lakóhely* szerint képzett csoportok pénzforgalmi statisztikáit vizsgálva csupán a Budapesten lakók esetében találunk néhány átlagostól szignifikánsan eltérő értéket, azonban ezek szerint a fővárosban élők mind a készpénzhez kapcsolódó, mind az elektronikus tranzakciókat intenzívebben használják az országos átlagnál. Itt a leg-

nagyobb a készpénzt felvevők aránya (90%), a készpénzes vásárlások átlagos havi darabszáma (34) és a postai csekk útján fizetett átlagos havi összeg (46 ezer forint). Ugyanakkor a bankkártyát vásárlásra használók aránya (73%), a kártyás vásárlások átlagos havi darabszáma (10), valamint a csoportos beszédések átlagos havi darabszáma (4) és összege (52 ezer forint) is kiemelkedik Budapesten. A többi érték kapcsán nincs kimutatható különbség a vizsgált település-típusok között.

A bemutatott eredmények alapján összességében elmondható, hogy a készpénzhez kapcsolódó pénzforgalmi tranzakciók, vagyis a készpénzfelvétel, a készpénzes vásárlás, valamint a postai csekkes fizetés használatára korlátozottabban, az elektronikus fizetési módok használatára pedig jelentősebben hatnak az általunk vizsgált demográfiai és szociológiai tényezők. Készpénzzel gyakorlatilag mindenki fizet, és a készpénzt felvevők aránya is viszonylag stabil a vizsgált csoportokban, a készpénzfelvételek és a készpénzes vásárlások átlagos havi összege pedig egyedül a jövedelem növekedésével emelkedik. A többi demográfiai és szociológiai jellemzőnek nincs jelentős hatása a készpénzes fizetések átlagos havi összegére, ami a vizsgált csoportok döntő többségében stabilan 50 ezer forint körül alakul. Még ennél is stabilabb a postai csekkes fizetések átlagos darabszáma és összege, havi 3 darabbal és 35–40 ezer forint közötti összeggel, amire még a jövedelem változása sem hat jelentősen.

Az elektronikus fizetési módok használatának intenzitását mérő különböző statisztikák változatossága ezzel szemben sokkal jelentősebb a vizsgált demográfiai és szociológiai jellemzők függvényében, a legalacsonyabb és legmagasabb csoportok átlaga között sokszor három-négyszeres különbségek is megfigyelhetők. A bankkártyás vásárlás, az átutalás és a csoportos beszédés használatát legnagyobb mértékben az iskolai végzettség és az egy főre jutó havi nettó jövedelem befolyásolja pozitívan. Kimutathatók egyértelmű eltérések a munkaerő-piaci státusz alapján, elsősorban az aktív munkavállalók javára. Az életkornak és a lakóhelynek ezzel szemben látványos kisebb, legfeljebb egy-egy területre vagy csoportra korlátozódó hatása van. A bankszámlával, illetve bankkártyával rendelkező 60 évnél idősebbek az eredményeink szerint az átlagnál kisebb arányban fizetnek átutalással és bankkártyával, de a csoportos beszédést kimondottan aktívan használják. Ezzel szemben a kártyás vásárlást és átutalást használók fizetési szokásai már nem térnek el jelentősen a többi korosztály átlagától, sem a havi tranzakciószám, sem a havi fizetett összeg tekintetében. Látható az is, hogy a különböző elektronikus fizetési módok használata között a legtöbb esetben egyértelmű pozitív kapcsolat található, vagyis ha egy demográfiai-szociológiai jellemző szerint képzett csoportban például magasabbak a bankkártyás fizetés használatát mérő statisztikák, akkor jellemzően az átutalás vagy a csoportos beszédés átlagos mutatói is magasabbak lesznek.

A fizetési módok használatát befolyásoló különböző demográfiai és szociológiai tényezőkre vonatkozó eredményeink között azonban ugyanúgy lehetnek összefüggések, vagy meghúzódhatnak mögöttük közös okok, mint az előző fejezet bank-

számla- vagy bankkártya-birtoklásra vonatkozó eredményeinél. Ebből adódóan itt is regressziókat becsültünk annak érdekében, hogy kiderítsük, a vizsgált tényezők közül melyeknek van leginkább meghatározó hatása arra, hogy a háztartások milyen mértékben használnak elektronikus fizetési módokat, illetve hogy ez a hatás pontosan mekkora. A vizsgált hat pénzforgalmi tranzakció-típus használati arányának magyarázatához logisztikus regressziókat becsültünk, ahol a függő változó értéke 1 vagy 0 lehet annak függvényében, hogy a válaszadó használja-e vagy sem az adott tranzakció-típust. Az átlagos havi darabszámok és összegek magyarázatához lineáris regressziókat becsültünk. A regressziók magyarázó változói a háztartás egy főre jutó havi nettó jövedelme, valamint az életkor, az iskolai végzettség, a munkaerő-piaci státusz és a lakóhely szerint képzett kategóriák dummy változói.

3. táblázat

A bankkártyás vásárlás és a csoportos beszédés használatát magyarázó regressziók becsült együtthatói

	Kártyás vásárlás		Csoportos beszédés	
	Használat	Havi darabszám	Használat	Havi darabszám
Kor (18–29)				
(30–39)	0,41*	–0,37	1,50	–0,06
(40–49)	0,60	1,95	1,87*	0,33
(50–59)	0,38*	0,75	2,37*	0,05
(60–)	0,19*	–0,02	3,07*	0,48
Egy főre jutó jövedelem (10eFt)	1,05*	0,3680*	1,03*	0,00995
Végzettség (8 általános vagy kevesebb)				
Szaktanulmányozó	1,81*	3,91*	1,84	0,19
Érettségi	3,99*	3,78*	3,08*	–0,01
Felsőfokú	6,26*	7,91*	5,04*	1,24
Aktivitás (dolgozó)				
Nyugdíjas	0,88	–1,87	0,89	0,29
Munkanélküli	0,64	–0,44	0,47	0,44
Diák	0,37*	0,93	0,00	0,44
Egyéb	0,68	–0,33	0,90	–0,54
Lakóhely (Budapest)				
Megyeszékhely	0,54*	–1,63	2,59*	–0,04
Egyéb város	0,52*	–1,80	1,57	–0,04
Község	0,83	1,13	2,42*	–0,04
Konstans	1,26	–0,34	0,03*	0,00*
N	782	466	811	210
R ²	0,1356	0,2164	0,1097	0,2224
AUC	0,7382		0,7189	

*95%-os konfidencia szinten szignifikáns odds ráták és együtthatók

Forrás: Saját számítás az MNB 2014-es kérdőíves felmérésének adataiból.

A 3. táblázatban a bankkártyás vásárlások, illetve a csoportos beszédések használati arányát és havi darabszámát magyarázó regresszió együtthatóira kapott becsléseket mutatjuk be, mert ezek azok az elektronikus fizetési módok, amelyek használatát a korábban bemutatott eredményeink alapján viszonylag jelentősen befolyásolják a vizsgált demográfiai és szociológiai jellemzők. A fenti regressziókat azonban a többi pénzforgalmi tranzakcióra, illetve a havi összegekre is megbecsültük (az együtthatók becsült értékei a *Melléklet 3.* pontjában található), és ahol releváns, ott röviden ezek eredményeire is utalunk. A kártyák fizetésre történő használatára több változó együttesen is hat, ezen felül ezek a változók a havi darabszámnál is jelentős magyarázóerővel bírnak. A magasabb korkategóriák csökkentik a használat esélyrátáját, de a havi darabszámot már nem, ami alátámasztja korábbi megállapításunkat. Ugyanez igaz a tanuló kategóriára. Ezzel szemben a végzettség és az egy főre jutó jövedelem mind a használat esélyét, mind annak gyakoriságát növeli. A középfokú végzettség például négygyel növeli, így csaknem megduplázza a kártyás vásárlások átlagos havi darabszámát, a felsőfokú végzettségűek pedig átlagosan további négygyel több tranzakciót hajtanak végre havonta. Az egy főre jutó jövedelem nagyjából 25–30 ezer forintos emelkedése átlagosan eggyel növeli a kártyás vásárlások havi darabszámát.

A kártyás fizetés releváns alternatíváinak számító pénzforgalmi műveletek esetében azt találtuk, hogy a használat esélyrátáját a készpénzfelvételnél inkább bizonyos (jellemzően önálló jövedelmet nem biztosító) munkaerő-piaci helyzetek rontják – munkanélküli, tanuló – és az iskolai végzettség kisebb mértékben javítja, míg a készpénzes fizetések rendkívüli magas használati arányának egyedi eltéréseit semmilyen felsorolt változóval nem tudjuk magyarázni. A darabszámoknál és értékeknél a jövedelem minden esetben jó magyarázóerővel bír a nominális jellege miatt, míg a munkavégzéssel összefüggő kategóriák – munkaképes korú és dolgozik – inkább az érték eltéréseit magyarázzák, a havi gyakoriság intenzitását már nem.

A csoportos beszédés esetén a kártyahasználattól eltérő jellemzőket figyelhetünk meg. A kor és a képzettség továbbra is erős magyarázóerővel bír, azonban már a végzettség is csak a használat esélyrátájában, a havi intenzitásban már az sem (hasonlóan az életkorhoz, ami már a kártyás vásárlások esetében is így viselkedett). Ebből ismét azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a magas végzettség növeli, a fiatal kor pedig csökkenti a használat esélyét, azonban ha már egyszer valaki igénybe veszi a szolgáltatást, a további különbségeket ezekkel a változókkal nem tudjuk megfogni. Egyedüli szignifikáns kapcsolat az egy főre jutó jövedelem és a csoportos beszédések havi összege között található (lásd a *Melléklet 3.* pontját), ami intuitíven is jól érezhető. A postai csekkes fizetés esetén is hasonló eredményeket találunk. A fiatal korosztálynál csökken a használat valószínűsége, amit a magasabb végzettség további jelentős mértékben csökkent, viszont a nyugdíjas státusz számottevően emeli. Az egy főre jutó jövedelem nominális hatása ebben az esetben még erősebb. Érdekes, hogy a kevesebb havi használat a postai csekk esetén a kisebb tele-

püléstípusokra megmarad, azaz, bár értékben nem fizetnek kevesebbet vele, azt kevesebb alkalommal teszik meg.

4.3. Fizetési módok közötti választás

Eddig az egyes fizetési módok esetében külön-külön elemeztük az azok használatát befolyásoló tényezőket. Sok esetben tapasztaltuk azonban, például az egy főre jutó jövedelem szerint képzett csoportok esetében, hogy a háztartások pénzforgalmában az elektronikus fizetési módok használata és a készpénzhasználat valamilyen fokú együttmozgást mutat (együtt nő, vagy együtt csökken). Emiatt az eddigi eredmények alapján nem tudjuk minden esetben egyértelműen megválaszolni azt a kérdést, hogy a vizsgált demográfiai és szociológiai jellemzők hogyan befolyásolják a háztartások választását az elérhető készpénzes és az elektronikus fizetési lehetőségek között. Ennek eldöntéséhez a kérdőívre kapott válaszokból származó adatok felhasználásával olyan arányszámokat képeztünk, amelyekkel megragadható az egyes fizetési helyzetekben elérhető elektronikus fizetési módok választásának mértéke.

4. táblázat	
Az elektronikus fizetési módok választását mérő arányszámok	
Mutató	Számítás
Elektronikus fizetések aránya	$(\text{kártyás vásárlások} + \text{átutalások} + \text{csoportos beszédések havi összege}) / \text{összes fizetési művelet havi összege}$
Kártyás vásárlások aránya	$\text{kártyás vásárlások havi összege} / (\text{kártyás vásárlások} + \text{készpénzes vásárlások havi összege})$
Átutalások aránya	$\text{átutalások havi összege} / \text{összes fizetési művelet havi összege}$
Beszédések aránya	$\text{csoportos beszédések havi összege} / (\text{csoportos beszédések} + \text{postai csekkes fizetések havi összege})$

A 4. táblázatban bemutatott arányszámok közül az első általánosan ragadja meg, hogy valaki a havi fizetési műveleteinek mekkora részét bonyolítja le elektronikus tranzakciók segítségével. A többi mutató bizonyos értelemben ezt bontja alá különböző fizetési helyzetek szerint. A kártyás vásárlások aránya elsősorban azokban a kereskedelmi, szolgáltatói, vendéglátó-ipari stb. fizetési helyzetekben méri az elektronikus műveletek arányát, ahol a készpénz alternatívája a bankkártyás fizetés. Az átutalások aránya a teljes havi fizetési forgalom átutalással bonyolított részét méri, a beszédések aránya pedig elsősorban a tartósan igénybe vett (közüzemi, telekommunikációs, biztosítási, stb.) szolgáltatások rendszeres havi, negyedéves stb. számláinak fizetése kapcsán méri a csoportos beszédések részesedését. Az így definiált arányszámok átlagát kiszámítottuk a demográfiai és szociológiai jellemzők alapján képzett már megismert csoportokra.

Eredményeink alapján jövedelmük növekedésével a háztartások egyre nagyobb arányban választják az elektronikus fizetési lehetőséget a különböző fizetési helyzetekben (5. táblázat). Akár a kártyás vásárlások, akár az átutalások, akár a besze

5. táblázat

Az elektronikus fizetési módok választását mérő arányszámok egy főre jutó havi nettó jövedelem (Ft) szerinti megbontásban

	0–50 000	50 001–100 000	100 001–150 000	150 001–200 000	200 001–
Elektronikus fizetések aránya (95%-os konf. int.)	0,14 (0,09 – 0,18)	0,16 (0,14 – 0,19)	0,27 (0,24 – 0,31)	0,39 (0,32 – 0,45)	0,49 (0,38 – 0,6)
Kártyás vásárlások aránya (95%-os konf. int.)	0,12 (0,07 – 0,16)	0,20 (0,17 – 0,23)	0,28 (0,24 – 0,32)	0,38 (0,32 – 0,44)	0,40 (0,3 – 0,49)
Átutalások aránya (95%-os konf. int.)	0,02 (0,01 – 0,04)	0,04 (0,03 – 0,05)	0,05 (0,04 – 0,06)	0,06 (0,04 – 0,09)	0,17 (0,11 – 0,23)
Beszedések aránya (95%-os konf. int.)	0,22 (0,12 – 0,32)	0,19 (0,14 – 0,23)	0,27 (0,21 – 0,33)	0,35 (0,25 – 0,45)	0,52 (0,35 – 0,7)

Forrás: Saját számítás az MNB 2014-es kérdőíves felmérésének adataiból.

dések arányát nézzük, a legmagasabb jövedelmi kategóriák átlagai minden esetben szignifikánsan magasabbak a legalacsonyabb jövedelmi kategóriák átlagánál. Ennek megfelelően, bár korábban azt találtuk, hogy a jövedelem növekedése mind a készpénzes, mind az elektronikus fizetési műveletek havi átlagértékét emeli, elmondhatjuk, hogy a hatás erősebb az elektronikus pénzforgalmi tranzakciókra.

6. táblázat

Az elektronikus fizetési módok választását mérő arányszámok iskolai végzettség szerinti megbontásban

	8 általános vagy kevesebb	Szakk munkásképző	Érettségi	Felsőfokú
Elektronikus fizetések aránya (95%-os konf. int.)	0,05 (0,03 – 0,08)	0,16 (0,13 – 0,19)	0,28 (0,24 – 0,31)	0,49 (0,44 – 0,54)
Kártyás vásárlások aránya (95%-os konf. int.)	0,09 (0,05 – 0,12)	0,18 (0,15 – 0,21)	0,27 (0,24 – 0,31)	0,40 (0,34 – 0,45)
Átutalások aránya (95%-os konf. int.)	0,02 (0,01 – 0,04)	0,03 (0,02 – 0,04)	0,05 (0,03 – 0,06)	0,11 (0,08 – 0,14)
Beszedések aránya (95%-os konf. int.)	0,09 (0,04 – 0,15)	0,16 (0,11 – 0,21)	0,25 (0,2 – 0,3)	0,50 (0,41 – 0,59)

Forrás: Saját számítás az MNB 2014-es kérdőíves felmérésének adataiból.

Hasonló, de talán még erősebb az iskolai végzettség hatása a fizetési módok közötti választásra (6. táblázat). Az elektronikus fizetési módok és ezen belül a kártyás fizetések választását mérő mutatók csoportátlagai minden képzettségi kategóriában szignifikánsan és sokszor jelentős mértékben meghaladják az eggyel alacsonyabb képzettségi kategória átlagát. De az átutalások és beszedések arányára is igaz, hogy a legmagasabb végzettségi kategóriák átlagai számottevően és szignifikánsan meghaladják az alacsonyabb végzettségi kategóriák átlagát. Ez az eredmény megerősíti korábbi elemzéseink azon következtetését, hogy az iskolai végzettség növekedésének nagyon erős pozitív hatása van az elektronikus fizetési módok választására.

Az életkor, a munkaerő-piaci státusz és a lakóhely szerint képzett kategóriák eredményei a *Melléklet 4.* pontjában található, ezek nem tartalmaznak jelentős új információkat az eddigi megállapításainkhoz képest, de sok esetben megerősítik azokat. Az aktív munkavállalók jellemzően az átlagnál magasabb arányban választanak elektronikus fizetési módot, míg a munkanélküliek az átlagnál sokkal kisebb mértékben. A 60 év felettek (más megbontásban a nyugdíjasok) esetében a kártyás vásárlások és az átutalások aránya elmarad a többi korosztályétól, a beszedések aránya azonban nem. A lakóhely alapján Budapest némileg kiemelkedik az elektronikus fizetési módok választása terén, de a különbségek itt nem jelentősek, és statisztikailag csak kevés esetben szignifikánsak. A megyeszékhelyek és megyei jogú városok Budapesthez hasonlóan magas értéket mutatnak az elektronikus fizetések és a beszedések aránya tekintetében. A többi város és a községek lakói között azonban nincs érdemi különbség.

Eredményeink alapján az elektronikus fizetési lehetőségek választásának arányára is több demográfiai és szociológiai jellemző van hatással kisebb vagy nagyobb mértékben. Az előző fejezetekhez hasonlóan regressziókat becsültünk annak kiderítése érdekében, hogy e tényezők közül melyek hatása a legjelentősebb, és a hatás mértéke pontosan mekkora. Az itt becsült lineáris regressziók függő változói a fent bemutatott arányszámok, a magyarázó változók pedig most is az egy főre jutó havi nettó jövedelem, valamint az életkor, az iskolai végzettség, a munkaerő-piaci státusz és a lakóhely szerint képzett kategóriák dummy változói.

A lineáris regressziók becsült együtthatói alapján korábbi megállapításunkat megerősíti, hogy a kor dummy változó magas, nyugdíjas korú értékei szignifikánsan csökkentik a vizsgált arányokat (4–10 százalékponttal), ami alól egyedül a beszedések aránya jelent kivételt, ott ugyanis nem figyelhető meg szignifikáns különbség a korcsoportok között (7. táblázat). Ettől függetlenül megállapítható, hogy az életkornak az elektronikus fizetési módok választását csökkentő nem-lineáris, csak a legmagasabb kategóriában jelentkező hatása a vizsgált változók többségénél a többi változó hatásától szűrt is megjelenik. Az egy főre jutó jövedelem egyértelműen pozitív hatással bír. A becsült együttható havi nettó 10 ezer forintba vetített értéke alacsonynak tűnhet, azonban ez az általunk képzett egy főre jutó jövedelmi kategóriák

7. táblázat

Az elektronikus fizetési módok választását mérő arányszámokat magyarázó regressziók becslött együtthatói

	Arányok			
	Elektronikus fizetések	Kártyás vásárlások	Átutalások	Beszedések
Kor (18–29)				
(30–39)	–0,05	–0,02	0	0,06
(40–49)	–0,03	0,01	–0,01	0,06
(50–59)	–0,03	–0,02	–0,02	0,05
(60–)	–0,10*	–0,10*	–0,04*	0,08
Egy főre jutó jövedelem (10eFt)	0,00825*	0,00999*	0,00325*	0,00772*
Végzettség (8 általános vagy kevesebb)				
Szaktanácsképző	0,05*	0,06	0	0,03
Érettségi	0,16*	0,14*	0,01	0,12*
Felsőfokú	0,35*	0,23*	0,07*	0,34*
Aktivitás (dolgozó)				
Nyugdíjas	–0,03	–0,03	0,01	–0,01
Munkanélküli	–0,10*	–0,09	0	–0,07
Diák	–0,08	–0,07	–0,02	–0,17
Egyéb	–0,05	–0,07*	0,02	–0,05
Lakóhely (Budapest)				
Megyeszékhely	0,01	–0,03	0	0,09
Egyéb város	–0,03	–0,06*	0,01	–0,01
Község	0,02	0,03	0,02	0,03
Konstans	0,09*	0,09*	0	–0,02
N	862	703	701	601
R ²	0,3033	0,2033	0,1221	0,144

* 95%-os konfidencia szinten szignifikáns együtthatók

Forrás: Saját számítás az MNB 2014-es kérdőíves felméréseinek adataiból.

átlaga közötti nagyjából 50 ezer forintos különbség esetén már 3–5 százalékpontos javulást tud okozni a magyarázott arányszámokban. Fontos kiemelni, hogy az iskolai végzettség továbbra is erős, szignifikáns változó mind a négy arány esetén (a felsőfokú végzettségűek arányszámai 7–35 százalékponttal magasabbak a 8 általánost vagy kevesebbet végzettekénél), míg a regresszió eredményei is megerősítik, hogy a lakóhely és a munkaerő-piaci státusz nem fejtenek ki jelentős hatást.

4.4. A magyar háztartások szegmentálása fizetési szokásaik alapján

Az előző fejezetekben bemutattuk, hogy a demográfiai és szociológiai jellemzők sok esetben jelentősen befolyásolják a fizetési módok használatát, azok intenzitását és a fizetési módok közötti választást. Azonban az is megállapítható az eredményeink

alapján, hogy a vizsgált változók elsősorban az együttmozgást képesek magyarázni, a szórás egy jelentős része viszont elsődlegesen nem azoktól függ. Átlagosan például nagyobb elektronikus pénzforgalmat indokol a magasabb jövedelem, de ennek ellenére nem elhanyagolható arányban találunk kis elektronikus pénzforgalmú háztartásokat magas jövedelem mellett is.

Ebből az okból kifolyólag ebben a fejezetben, megfordítva a vizsgálat menetét, a megfigyelt háztartások pénzforgalmi szokásai alapján klasztereket képeztünk, és megvizsgáltuk e klaszterek jellemzőit a rendelkezésünkre álló demográfiai és szociológiai változók alapján. A klaszterelemzést K-középpontú klaszterezéssel végeztük, a forgalmi és használatai változók sztenderdizált változatán. A vizsgálatot 4–7 klaszterre is elvégeztük, és azt találtuk, hogy az optimális klaszterszám 5. A továbbiakban ennek a vizsgálatnak az eredményeit mutatjuk be. A magasabb klaszterszámnál az eredményeink tartalma nem változik, csak a csoportok szélei tolódnak el, csoportok válnak ketté.

Az öt klaszterre épülő K-középpontú klaszterelemzés 5 stabil, jól körülhatárolható klaszterre bontja a megfigyelt és adatkör tekintetében teljes 802 háztartást. A két 100 fős és két több mint 270 fős klaszter mellett élesen elválik egy majdnem 30 fős egyedi csoport, ami rendkívül stabil. Ez a csoport még kisebb klaszterszám esetén is külön kezelendő.

A kis egyedi klaszter (5) demográfiai szempontból megközelítőleg átlagos, a nyugdíjas alacsony képzettségűek részben felülreprezentáltak, de nem kizárólag alkotják a csoportot. A kis csoport fő jellemzője, hogy szinte kizárólag készpénzes műveletekkel intézi a pénzügyeit, a jövedelmének több mint 95%-át készpénzes vásárlásként költi el. Természetesen a többi fizetési mód használata vagy intenzitása ennek megfelelően rendkívül alacsony.

A fennmaradó négy csoport főként jövedelem szerint válik el élesen, egy átlag alatti (3), egy átlagos (1) és két átlag feletti jövedelmi csoportra (2, 4) (8. táblázat).

8. táblázat				
Pénzforgalmi szokások alapján képzett háztartási klaszterek jellemzői				
Klasztersorszám	Elemszám	Egy főre jutó jövedelem (Ft)	Készpénzes fizetés havi összege (Ft)	Kártyás fizetés havi összege (Ft)
1	120	96 897	66 274	7 910
2	104	126 506	68 503	16 774
3	279	77 793	26 457	6 108
4	271	119 104	39 714	28 585
5	28	101 238	231 592	9 943

Forrás: Saját számítás az MNB 2014-es kérdőíves felméréseinek adataiból.

Az átlag alatti keresőket tartalmazó 3-as klaszter főként a diákokat, a munkanélkülieket és a nyugdíjasok egy részét tömöríti. A többség nem fővárosi és alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezik. Pénzforgalmi szempontból szinte minden fizetési mód tekintetében alacsony forgalommal és értékkel rendelkeznek, de fontos kiemelni, hogy arányaiban a forgalmuk közel akkora részét költik elektronikusan, mint a magas jövedelmű intenzív csoport.

Az átlagos csoport (1) demográfiai szempontból is átlagos, egyértelmű karaktere nem figyelhető meg, a nem városiak és az alacsony végzettségűek itt is kis mértékben felülreprezentáltak. Fizetési szokásukat tekintve alacsony összegű pénzforgalom jellemző rájuk, alacsony kártya- és átutalás-használat, ellenben gyakori és nagy értékű postai csekkes fizetések.

A két átlagnál magasabb fizetéssel rendelkező csoport erős pénzforgalmi szempontú szétválasztása bizonyíték rá, hogy a jövedelem csak jelentős szórás mellett magyarázza az intenzív használatot. Más demográfiai és szociológiai változókkal kontrollálva nagyon hasonlóan mozognak, azonban a képzettség pozitív hatása itt is megjelenik, mivel a felsőfokú végzettséggel rendelkezők szinte kizárólag az intenzív elektronikus pénzforgalmi csoportba tartoznak. Kedvező eredmény, hogy a két csoport méretének aránya közel 1 a 3-hoz az elektronikusan fizetési módokat intenzíven használók javára, ugyanakkor nem lehet jelentéktelennek nevezni azt sem, hogy az átlagnál magasabb jövedelmű háztartások negyedének pénzforgalmában még mindig erősen felülreprezentáltak a készpénz alapú fizetési módok.

A két magas jövedelmű csoport egymás pénzforgalmi tükörképe, a kisebb csoportban (2) a készpénzfelvételek értéke közel kétszerese, a kártyás vásárlások gyakorisága a fele az intenzívebb elektronikus pénzforgalmi csoporténak, a csoportos beszedés elenyésző, ezzel szemben a postai csekk nagyon népszerű. A nagyobb csoport (4) ezzel ellentétesen a kártyás és egyéb elektronikus műveletekben intenzív, és a postai csekkes fizetések tekintetében olyan keveset használ, mint az alacsony jövedelmű csoport.

A klaszterezés alapján arra a következtetésre jutunk, hogy bár a demográfiai jellemzők jó indikátorai a háztartások elektronikus pénzforgalmi szokásainak, sok tényezőt és jelentős szóródást nem tudnak megmagyarázni. Ez különösen a háztartások egy főre jutó jövedelmére igaz, míg az iskolai végzettség a klaszterelemzés alapján is jó indikátornak és robusztus magyarázó változónak tekinthető. A többi vizsgált változó tekintetében azonban elmondható, hogy hasonló demográfiai és szociológiai jellemzőkkel rendelkező, de eltérő pénzforgalmi szokású klaszterek is képezhetők a magyar háztartásokból.

4.5. Eredményeink nemzetközi összehasonlítása

A közelmúltban két olyan nemzetközi kutatás is megjelent a háztartások fizetési szokásairól, amelyek alkalmasak arra, hogy eredményeiket összevegyük a sajátjainkkal. Az összehasonlítást különösen érdekessé teszi, hogy az egyik elemzés lengyel, a másik pedig holland adatokat használ, vagyis eredményeinket egyszerre vizsgálhatjuk egy másik keletközép-európai ország, valamint egy elektronikus pénzforgalmi szempontból kiemelkedően fejlett nyugat-európai ország eredményeinek tükrében. Hozzánk hasonlóan mind *Goczek–Witkowski (2015)*, mind *Crujisen–Plooi (2015)* kutatása reprezentatív kérdőíves felmérésen alapul, és az adatfelvétel időpontja is nagyon közel esik a miénkhez, rendre 2013 és 2014. A két tanulmány kérdésfeltevése ugyan némileg eltér cikkünkétől, és elsősorban a kiskereskedelmi fizetésekre koncentrálva vizsgálják a bankkártya és a készpénz közötti választást, azonban több általunk is használt szociodemográfiai tényező hatását elemzik.

Goczek–Witkowski (2015) egy általunk bemutatotthoz hasonló logisztikus regressziós keretben vizsgálja, hogy Lengyelországban milyen tényezők és milyen mértékben befolyásolják annak valószínűségét, hogy valaki rendelkezik-e bankkártyával. A magyar eredményhez hasonlóan pozitív összefüggést találtak az iskolai végzettség, a jövedelem és a lakóhely nagysága, valamint a bankkártya-birtoklás között. Az iskolai végzettség hatása ugyan nem annyira látványosan kiemelkedő, mint nálunk, de még így is erős. Fontos különbség a két kutatás között, hogy a lengyel adatok alapján a fiatalabb korosztályok (18–29 év) kártyabirtoklási valószínűsége szignifikánsan alacsonyabb a középső korosztályokénál, 60 év felett azonban nem csökken kimutathatóan a valószínűség. Ezzel kapcsolatban azonban azt is figyelembe kell venni, hogy az idézett tanulmány alapján Lengyelországban a teljes lakosság kártyabirtoklási aránya 59%, vagyis jelentősen elmarad a magyar értéktől.

Bár Hollandiában szinte mindenki rendelkezik bankkártyával, *Crujisen–Plooi (2015)* holland adatok felhasználásával így is ki tudta mutatni a kor emelkedésének negatív, valamint az iskolai végzettség emelkedésének pozitív hatását a bankkártya-birtoklásra. 45 év felett kismértékben, 55 év felett pedig még egy kicsit jobban csökken a betéti kártyával rendelkezők aránya, miközben a felsőfokú képzettség enyhén növeli a kártyabirtoklás valószínűségét. A betéti kártyás fizetések intenzitását befolyásoló tényezőkkel kapcsolatban eredményeinkhez hasonlóan az életkor emelkedésének negatív hatását találták. Eredményeinktől eltérően az iskolai végzettség, a jövedelem és a lakóhely nagysága a holland adatok alapján nem hat a betéti kártyák használatára, de a legfelső kategóriák enyhén csökkentik a készpénzes fizetések intenzitását. Hollandiában tehát látszólag kevésbé hatnak az általunk is vizsgált szociodemográfiai változók a bankkártya-használatra, ez azonban valószínűleg a bankkártyás fizetés ottani általánosan magas használati arányára vezethető vissza, amiben nem különböznek egymástól jelentősen a demográfiai és szociológiai jellemzők alapján képzett csoportok.

5. Következtetések

Tanulmányunkkal a magyar háztartások pénzforgalmi szokásainak megismeréséhez és jobb megértéséhez kívánunk hozzájárulni. Kutatásunk alapját egy reprezentatív háztartási felmérés biztosítja, amelyben a részletes pénzforgalmi tranzakciók mellett széleskörű demográfiai és szociológiai adatokat is gyűjtöttünk.

A magyar háztartások magas arányban rendelkeznek bankszámlával (83%) és bankkártyával (80%), és ezek az arányok nem változtak 2010 óta. Ez arra utal, hogy a lakossági bankszámlák és bankkártyák számában az elmúlt időszakban megfigyelt minimális csökkenés elsősorban a háztartásokban található, vélhetően kevésbé használt második-harmadik számlák és kártyák egy részének megszüntetéséhez, vagyis a lakossági bankkapcsolatok racionalizálásához kapcsolódik, és ilyen módon nem érinti hátrányosan a magyar háztartások elektronikus fizetési lehetőségeit. Akik nem rendelkeznek számlával vagy kártyával, azok esetében az alacsony iskolai végzettség, a magasabb életkor, illetve a rendszeres jövedelem hiánya jelenti a legfontosabb magyarázatot. A sok esetben kevésbé fejlett pénzügyi infrastruktúrával (bankfiók elérhetősége, bankkártyás fizetés lehetősége) jellemezhető kisebb településeken élők szintén az átlagtól elmaradó arányban rendelkeznek bankszámlával.

2010 óta a háztartási fizetések számának és értékének megoszlása sem változott jelentősen fizetési módokként, de a készpénz-használat kismértékű csökkenése mégis megfigyelhető. Ez leginkább a fizetések összegének esetében látható, ahol 2010 óta 50%-ról 46%-ra esett vissza a készpénz aránya. Az elektronikus fizetések számaránya 12%-ról 14%-ra, míg a fizetett összegek alapján 20%-ról 26%-ra nőtt. Eközben tovább nyílt az olló a készpénzes fizetések számának és értékének aránya között, vagyis tovább csökkent egy készpénzes fizetés átlagos értéke. Ezek az elmozdulások arra utalnak, hogy a pénzforgalmat és a pénzforgalmi szolgáltatások árazását érintő, 2010 után hatályba lépett szabályozások (pénzügyi tranzakciós illeték, havi kétszeri ingyenes készpénzfelvétel) bevezetését követően sem változtak meg jelentősen a háztartások fizetési szokásai, illetve nem következett be a készpénz alapú fizetések arányának emelkedése.

A készpénzhez kapcsolódó pénzforgalmi tranzakciók, vagyis a készpénzfelvétel, a készpénzes vásárlás, valamint a postai csekkes fizetés használatára korlátozottabban, az elektronikus fizetési módok használatára pedig jelentősebben hatnak az általunk vizsgált demográfiai és szociológiai tényezők. Készpénzzel gyakorlatilag mindenki fizet, és a készpénzt felvevők aránya is viszonylag stabil a vizsgált csoportokban, a készpénzfelvételek és a készpénzes vásárlások átlagos havi összege pedig egyedül a jövedelem növekedésével emelkedik. A többi demográfiai és szociológiai jellemzőnek nincs jelentős hatása a készpénzes fizetések átlagos havi összegére, ami a vizsgált csoportok döntő többségében stabilan 50 ezer forint körül alakul. Még ennél is stabilabb a postai csekkes fizetések átlagos darabszáma és összege, havi 3 darabbal és 35–40 ezer forint közötti összeggel, amire semmilyen tényező, még

a jövedelem változása sem hat számottevően. Akár megszokás, akár más ok húzódik meg e stabil tény mögött, ez alapján a rendszeres számlafizetések jelentősebb hányadának elektronizálása vélhetően akkor következhet be rövid/középtávon, ha széles körben lehetőség nyílik a csekkek postai elektronikus befizetésére.

Az elektronikus fizetési módok használatának intenzitását mérő különböző statisztikák változatossága ezzel szemben sokkal jelentősebb a vizsgált demográfiai és szociológiai jellemzők függvényében, a legalacsonyabb és legmagasabb csoportok átlaga között sokszor három-négyszeres különbségek is megfigyelhetők. A bankkártyás vásárlás, az átutalás és a csoportos beszedés használatát legnagyobb mértékben az iskolai végzettség befolyásolja pozitívan, és kedvező hatása van rá a magasabb egy főre jutó havi nettó jövedelemnek is. Kimutathatók egyértelmű eltérések a munkaerő-piaci státusz alapján elsősorban az aktív munkavállalók javára. Az életkornak és a lakóhelynek ezzel szemben látszólag kisebb, legfeljebb egy-egy területre vagy csoportra korlátozó hatása van. A bankszámlával, illetve bankkártyával rendelkező 60 évnél idősebbek az eredményeink szerint az átlagnál kisebb arányban fizetnek átutalással és bankkártyával, de a csoportos beszedést kimondottan aktívan használják. Ezzel szemben a kártyás vásárlást és átutalást használók fizetési szokásai már nem térnek el jelentősen a többi korosztály átlagától sem a havi tranzakciószám, sem a havi fizetett összeg tekintetében. A különböző elektronikus fizetési módok használata között a legtöbb esetben egyértelmű pozitív kapcsolat található, vagyis ha egy demográfiai-szociológiai jellemző szerint képzett csoportban például magasabbak a bankkártyás fizetés használatát mérő statisztikák, akkor jellemzően az átutalás vagy a csoportos beszedés átlagos mutatói is magasabbak lesznek.

A fizetési módok közötti választást egyes fizetési helyzetekben (pl. kiskereskedelmi vásárlások, havi vagy negyedéves számlák fizetése stb.) vizsgálva is azt találtuk, hogy elsősorban az iskolai végzettség emelkedésével nő az elektronikus fizetési lehetőségek választásának aránya, de pozitív hatással van rá a jövedelem is.

Összességében elmondhatjuk, hogy bár a demográfiai jellemzők jó indikátorai a háztartások elektronikus pénzforgalmi szokásainak, sok tényezőt és jelentős szóródást mégsem tudnak önmagukban megmagyarázni. A magyar háztartások pénzforgalmi szokások szerint elvégzett klaszterelemzésének eredménye alapján ez különösen a háztartások egy főre jutó jövedelmére igaz, hiszen még a magas jövedelműek között is található egy jelentős készpénzhasználattal jellemezhető, nem elhanyagolható méretű csoport. A klaszterelemzés is megerősítette ugyanakkor, hogy az iskolai végzettség pénzforgalmi szempontból jó indikátornak és robusztus magyarázó változónak tekinthető.

A fentiek alapján megfogalmazhatjuk azt a következtetést, hogy az elektronikus pénzforgalmi tranzakciók használati intenzitása és az elektronikus fizetési módok választásának aránya egyes fizetési helyzetekben legerősebben a fizető iskolai vég-

zetségével függ össze pozitív módon. A különbség e tekintetben ráadásul nagyon nagy az alacsonyabb és a magasabb végzettséggel rendelkezők között, és a mért értékek minden képzettségi szinten jelentős mértékben javulnak az előző szinthez képest. A pénzügyi kultúra kutatások eredményei alapján ez az összefüggés valószínűleg még inkább igaz a pénzügyi ismeretek és képzettség területén, amit itt nem tudunk mérni.⁷ Ez egyértelműen rávilágít arra, hogy az elektronikus pénzforgalom elterjedését hosszú távon jelentősen támogatná a pénzügyi ismeretek növelése. Annak érdekében pedig, hogy az egyes végzettségi kategóriák között ma tapasztalható különbségek a lehető legnagyobb mértékben csökkenjenek, a praktikus pénzügyi ismeretek oktatását lehetőleg minél korábbi iskolai szakaszban kell elkezdeni.

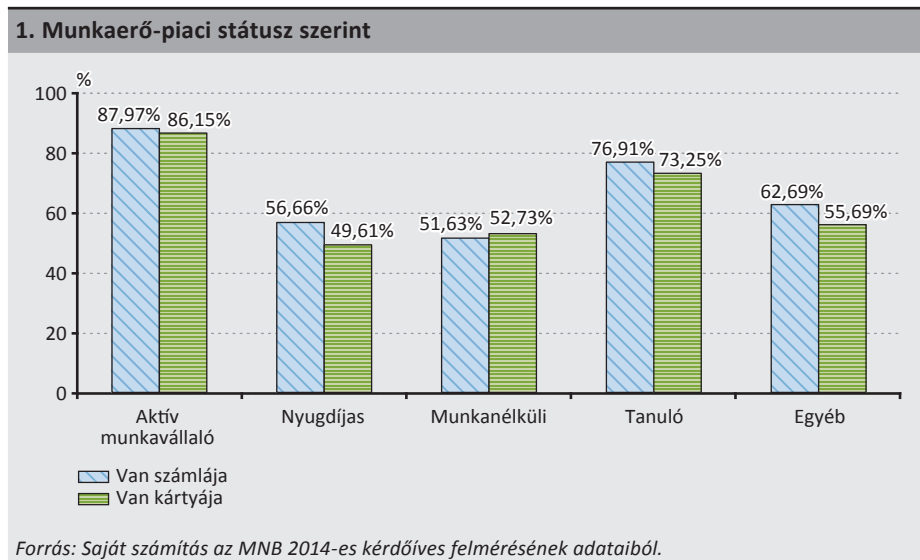
Felhasznált irodalom

- Cruisen, C. Van Der – Plooi, M. (2015): *Changing payment patterns at point-of-sale: their drivers*, DNB Working Paper No. 471.
- Divéki Éva – Listár Dániel (2012): *Biztos, ami biztos! A magyar lakosság vélekedése a fizetési megoldások biztonságáról*, MNB-szemle, 2012. október.
- Goczek, L. – Witkowski, B. (2015): *Determinants of non-cash payments*, NBP Working Paper No. 196.
- Ilyés Tamás – Takács Kristóf – Varga Lóránt (2014): *A pénzforgalmi szolgáltatások díjainak és a pénzforgalom szerkezetének alakulása a pénzügyi tranzakciós illeték bevezetését követően*, MNB-szemle, 2014. március.
- Kovács Levente (2015): *A pénzügyi kultúra kutatása és aktuális feladataink*, Gazdaság és Pénzügy, 2015. március 2. évfolyam 1. szám.
- Kovács Péter (2014): *Középiskolások pénzügyi kultúrája felmérés eredményei (összefoglaló)*, Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar – Econventio Pénzügyi kultúra kutatócsoport.
- Magyar Nemzeti Bank (MNB) pénzforgalmi táblakészlete: <http://www.mnb.hu/Statistika/statistikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok/xiii-penzforgalmi-adatok/penzforgalmi-adatok/penzforgalmi-tablakeszlet>
- Német Erzsébet et al. (2013): *Felmérés a felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrájáról*, kutatási jelentés, Állami Számvevőszék, 2013. június.
- Takács Kristóf (2011): *A magyar háztartások fizetési szokásai*, MNB-tanulmányok 98.
- Turján Anikó – Divéki Éva – Keszy-Harmath Zoltánné – Kóczán Gergely – Takács Kristóf: (2011): *Semmi sincs ingyen. A főbb magyar fizetési módok társadalmi költségének felmérése*, MNB-tanulmányok 93.

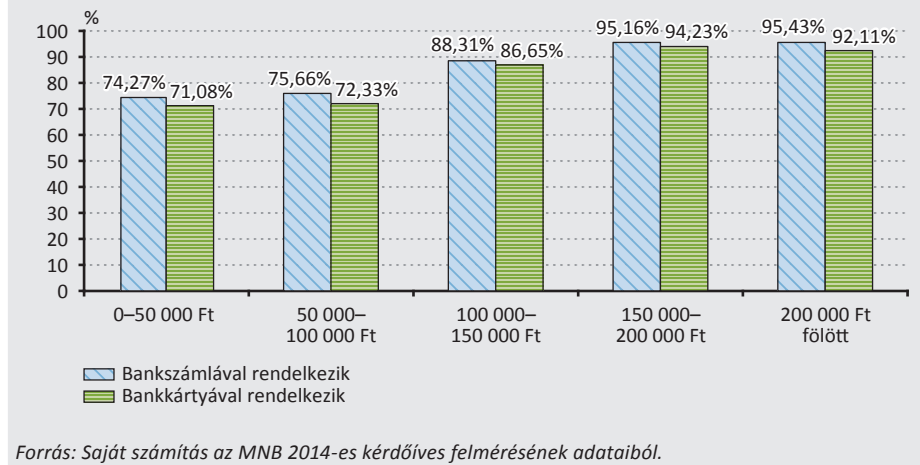
⁷ Lásd erről például Kovács (2015) összefoglaló tanulmányát, illetve az abban hivatkozott Kovács (2014) és Németh et al. (2013) kutatásokat.

Melléklet

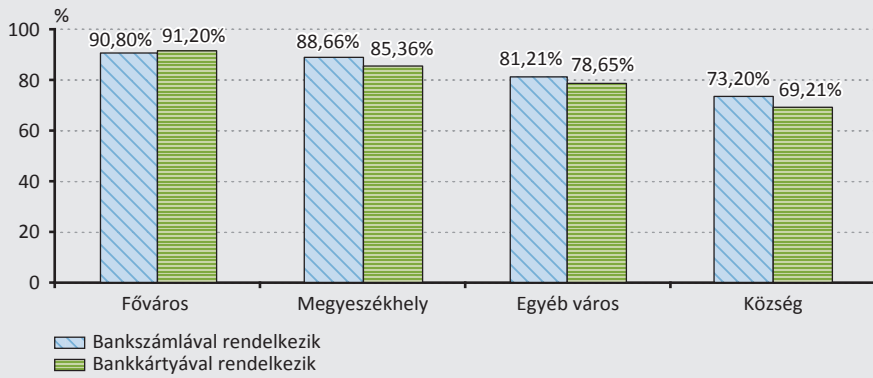
1. Bankszámlával és bankkártyával rendelkezők aránya demográfiai és szociológiai jellemzők alapján képzett csoportok szerint

2. Egy főre jutó havi nettó jövedelem szerint

3. Lakóhely szerint

Forrás: Saját számítás az MNB 2014-es kérdőíves felmérésének adataiból.

2. Iskolai végzettség szerint		8 általános vagy kevesebb	Szaktunokásképző	Érettségi	Felsőfokú
Késpénz felvétel	használók aránya (95%-os konf. int.)	0,7 (0,62–0,79)	0,76 (0,71–0,82)	0,85 (0,81–0,89)	0,89 (0,84–0,94)
	átlagos havi darab (95%-os konf. int.)	1,3 (1,2–1,5)	1,5 (1,4–1,6)	1,7 (1,5–1,8)	1,9 (1,7–2,1)
	átlagos havi összeg (Ft) (95%-os konf. int.)	64 160 (55 504–72 815)	76 330 (67 653–85 007)	61 823 (56 906–66 740)	66 314 (58 648–73 980)
Késpénzes vásárlás	használók aránya (95%-os konf. int.)	0,98 (0,97–1)	0,99 (0,98–1)	0,98 (0,97–1)	0,99 (0,98–1,01)
	átlagos havi darab (95%-os konf. int.)	22,5 (20,5–24,6)	28,7 (26,1–31,2)	28,6 (25,9–31,4)	27,4 (23,9–30,9)
	átlagos havi összeg (Ft) (95%-os konf. int.)	48 726 (40 510–56 942)	52 737 (47 445–58 028)	49 493 (44 401–54 586)	49 685 (40 311–59 059)
Kártyás vásárlás	használók aránya (95%-os konf. int.)	0,29 (0,2–0,37)	0,47 (0,41–0,54)	0,67 (0,62–0,72)	0,79 (0,72–0,86)
	átlagos havi darab (95%-os konf. int.)	2,5 (1,8–3,2)	6,8 (5,7–8)	7,3 (6,4–8,1)	12,6 (10,4–14,8)
	átlagos havi összeg (Ft) (95%-os konf. int.)	19 234 (9 993–28 475)	29 810 (25 651–33 969)	32 660 (28 530–36 790)	47 834 (40 482–55 186)
Átutalás	használók aránya (95%-os konf. int.)	0,09 (0,03–0,14)	0,15 (0,1–0,19)	0,25 (0,2–0,3)	0,50 (0,42–0,58)
	átlagos havi darab (95%-os konf. int.)	1,3 (1–1,7)	1,8 (1,3–2,3)	2,2 (1,8–2,6)	3,5 (2,8–4,3)
	átlagos havi összeg (Ft) (95%-os konf. int.)	30 496 (15 865–45 127)	31 327 (22 395–40 259)	27 604 (22 493–32 714)	38 613 (30 838–46 387)
Csoportos beszédés	használók aránya (95%-os konf. int.)	0,13 (0,07–0,19)	0,21 (0,16–0,26)	0,27 (0,22–0,32)	0,49 (0,4–0,57)
	átlagos havi darab (95%-os konf. int.)	1,9 (1,2–2,6)	2,6 (2–3,1)	2,6 (2,2–3)	4,1 (3,5–4,7)
	átlagos havi összeg (Ft) (95%-os konf. int.)	39 761 (–7 840–87 362)	30 190 (23 653–36 727)	33 405 (27 128–39 682)	48 053 (41 282–54 825)
Postai csekkes fizetés	használók aránya (95%-os konf. int.)	0,81 (0,76–0,87)	0,77 (0,72–0,82)	0,65 (0,61–0,7)	0,47 (0,39–0,55)
	átlagos havi darab (95%-os konf. int.)	2,8 (2,6–3)	3,2 (3–3,4)	3,2 (3–3,4)	3,1 (2,7–3,4)
	átlagos havi összeg (Ft) (95%-os konf. int.)	32 532 (28 380–36 684)	41 865 (37 912–45 817)	38 384 (34 952–41 817)	42 353 (34 176–50 530)

3. Munkaerő-piaci státusz szerint						
		Aktív munkavállaló	Nyugdíjas	Munkanélküli	Tanuló	Egyéb*
Kézpénz felvétel	használók aránya (95%-os konf. int.)	0,86 (0,83–0,89)	0,82 (0,76–0,88)	0,55 (0,38–0,73)	0,61 (0,47–0,75)	0,69 (0,59–0,8)
	átlagos havi darab (95%-os konf. int.)	1,7 (1,6–1,8)	1,5 (1,3–1,6)	1,7 (1,2–2,1)	1,4 (1–1,8)	1,4 (1,2–1,6)
	átlagos havi összeg (Ft) (95%-os konf. int.)	71 193 (66 429–75 958)	69 955 (62 978–76 933)	43 235 (25 740–60 730)	18 167 (13 070–23 264)	62 978 (51 151–74 806)
Kézpénzes vásárlás	használók aránya (95%-os konf. int.)	0,99 (0,98–1)	0,99 (0,97–1)	0,98 (0,95–1,02)	1,00 –	0,97 (0,93–1)
	átlagos havi darab (95%-os konf. int.)	29,8 (27,8–31,9)	23,6 (21,5–25,6)	24,3 (19,4–29,3)	21,9 (18,4–25,4)	26,1 (20,8–31,4)
	átlagos havi összeg (Ft) (95%-os konf. int.)	54 841 (50 132–59 550)	48 195 (42 304–54 085)	35 932 (27 835–44 029)	27 422 (13 577–41 267)	49 251 (40 291–58 211)
Kártyás vásárlás	használók aránya (95%-os konf. int.)	0,68 (0,64–0,72)	0,39 (0,31–0,46)	0,35 (0,19–0,52)	0,47 (0,33–0,62)	0,44 (0,33–0,56)
	átlagos havi darab (95%-os konf. int.)	9,1 (8,2–10,1)	5,8 (4,4–7,1)	5,2 (2,1–8,2)	5,8 (3,7–7,8)	6,0 (3,8–8,2)
	átlagos havi összeg (Ft) (95%-os konf. int.)	39 401 (35 741–43 062)	28 231 (21 900–34 563)	17 739 (10 526–24 952)	13 213 (8 267–18 159)	19 887 (14 285–25 489)
Átutalás	használók aránya (95%-os konf. int.)	0,30 (0,26–0,34)	0,14 (0,09–0,19)	0,13 (0,01–0,25)	0,12 (0,02–0,21)	0,22 (0,12–0,31)
	átlagos havi darab (95%-os konf. int.)	2,8 (2,4–3,2)	2,7 (1,6–3,7)	1,3 (0,9–1,8)	1,9 (0,5–3,3)	1,4 (1–1,8)
	átlagos havi összeg (Ft) (95%-os konf. int.)	35 517 (30 616–40 418)	31 213 (21 577–40 849)	12 533 (5 775–19 292)	10 280 (5 774–14 786)	23 629 (14 136–33 123)
Csoportos beszedés	használók aránya (95%-os konf. int.)	0,30 (0,26–0,34)	0,33 (0,26–0,41)	0,09 (–0,01–0,18)	0,00 –	0,20 (0,11–0,3)
	átlagos havi darab (95%-os konf. int.)	3,0 (2,7–3,3)	3,6 (2,8–4,4)	2,7 (–1,9–7,3)	–	1,7 (1–2,4)
	átlagos havi összeg (Ft) (95%-os konf. int.)	39 196 (34 214–44 179)	34 928 (28 610–41 246)	24 090 (–15 010–63 189)	–	42 068 (–2 273–86 409)
Postai csekkes fizetés	használók aránya (95%-os konf. int.)	0,66 (0,62–0,7)	0,83 (0,79–0,88)	0,58 (0,44–0,72)	0,12 (0,02–0,21)	0,79 (0,71–0,88)
	átlagos havi darab (95%-os konf. int.)	3,0 (2,9–3,2)	3,3 (3,1–3,5)	2,5 (1,8–3,2)	2,1 (1,6–2,7)	2,9 (2,5–3,2)
	átlagos havi összeg (Ft) (95%-os konf. int.)	41 204 (38 243–44 164)	35 912 (31 775–40 049)	31 680 (22 930–40 429)	20 376 (6 545–34 207)	36 226 (30 428–42 024)

*GYES, GYED, GYÁS, rokkantnyugdíjas, háztartásbeli, egyéb inaktív, egyéb eltartott

4. Egy főre jutó havi nettó jövedelem szerint (Ft)		0-50 000	50 001-100 000	100 001-150 000	150 001-200 000	200 001-
Kézpénz felvétel	használók aránya	0,75	0,79	0,85	0,90	0,83
	(95%-os konf. int.)	(0,67-0,84)	(0,74-0,83)	(0,81-0,9)	(0,85-0,96)	(0,71-0,94)
	átlagos havi darab	1,3	1,5	1,6	1,9	2,1
	(95%-os konf. int.)	(1,2-1,5)	(1,4-1,6)	(1,5-1,7)	(1,7-2,1)	(1,5-2,7)
Kézpénz vásárlás	használók aránya	0,98	0,98	1,00	0,99	1,00
	(95%-os konf. int.)	(0,95-1)	(0,97-1)	(0,99-1)	(0,96-1,01)	-
	átlagos havi darab	26,3	26,4	27,6	33,3	20,5
	(95%-os konf. int.)	(22,4-30,2)	(24,3-28,5)	(25-30,1)	(28,3-38,3)	(17-24)
Kártyás vásárlás	használók aránya	0,41	0,53	0,64	0,72	0,84
	(95%-os konf. int.)	(0,31-0,51)	(0,47-0,59)	(0,58-0,7)	(0,63-0,81)	(0,73-0,96)
	átlagos havi darab	5,9	6,0	8,6	10,4	16,3
	(95%-os konf. int.)	(3,2-8,7)	(5-7)	(7,4-9,8)	(8,7-12,1)	(11,9-20,7)
Átutalás	használók aránya	0,13	0,20	0,29	0,26	0,62
	(95%-os konf. int.)	(0,06-0,19)	(0,16-0,25)	(0,24-0,35)	(0,17-0,35)	(0,47-0,77)
	átlagos havi darab	2,6	2,0	2,2	3,0	5,2
	(95%-os konf. int.)	(1,7-3,4)	(1,6-2,4)	(1,7-2,6)	(2-4)	(3,3-7)
Csoportos beszédés	használók aránya	0,19	0,23	0,32	0,36	0,44
	(95%-os konf. int.)	(0,11-0,26)	(0,19-0,28)	(0,26-0,37)	(0,27-0,46)	(0,29-0,6)
	átlagos havi darab	4,6	2,2	3,1	3,6	3,5
	(95%-os konf. int.)	(2,7-6,5)	(1,8-2,6)	(2,6-3,6)	(3-4,3)	(2,5-4,5)
Postai csekkes fizetés	használók aránya	0,60	0,76	0,72	0,60	0,52
	(95%-os konf. int.)	(0,52-0,68)	(0,72-0,8)	(0,66-0,77)	(0,51-0,7)	(0,37-0,67)
	átlagos havi darab	2,7	3,0	3,3	3,1	3,5
	(95%-os konf. int.)	(2,3-3)	(2,9-3,2)	(3-3,6)	(2,7-3,5)	(2,8-4,1)
		32 978	35 668	40 628	44 643	70 342
		(27 742-38 214)	(33 070-38 266)	(36 546-44 711)	(37 249-52 038)	(38 577-102 107)

3. Fizetési módok használatát magyarázó regressziók becslt együtthatói

	Kártyás vásárlás	Csoportos beszédés	Kézpénzes fizetés			Postai csekkes fizetés		
			Használat	Havi darabszám	Havi összeg	Használat	Havi darabszám	Havi összeg
Kor (18-29)								
(30-39)	4 911	2 511	0,37	-3,07	509	2,22*	0,31	184
(40-49)	11 047*	5 236	0,46	-4,91	2 724	2,61*	0,51*	8 035
(50-59)	3 950	4 751	0,35	-4,20	4 284	2,30*	0,31	-2 963
(60-)	118	-8 410	0,26	-6,48	-3 539	1,96	0,30	-1 052
Egy főre jutó jövedelem (10eFt)	2 117,03*	997,42*	1,06	-0,124	1 163,58*	0,99	0,01	1 175,68*
Végzettség (8 általános vagy kevesebb)								
Szaktunakásképző	1 523	-11 183	1,02	4,04	-2 730	0,68	0,39*	4 648
Érettségi	2 757	-9 311	0,42	3,55	-5 950	0,55*	0,42*	-1 075
Felsőfokú	10 234	1 265	0,99	1,51	-11 989	0,21*	0,17	-57
Aktivitás (dolgozó)								
Nyugdíjas	-5 167	11 504	1,46	-2,17	-3 148	2,03*	0,42	-1 434
Munkanélküli	-6 728	-7 439	0,62	-4,26	-12 609	0,57	-0,37	-926
Diák	-7 498			-11,95*	-22 263*	0,10*	-0,48	-11 882
Egyéb	-10 375	9 130	0,53	-1,84	-3 249	1,34	0,11	1 627
Lakóhely (Budapest)								
Megyeszékhely	-3 173	-7 522		-6,12*	2 370	0,70	-0,25	-4 660
Egyéb város	-4 504	-10 981	0,35	-7,74*	-3 631	0,86	-0,40*	-5 351
Község	1 883	-9 786	0,25	-7,15*	548	0,98	-0,55*	-7 937*
Konstans	5 272	34 902*	349,44*	37,20*	46 404*	2,78*	2,62*	30 685*
N	435	203	955	942	911	984	695	661
R ²	0,2578	0,1143	0,1045	0,0464	0,0325	0,1302	0,0515	0,0857
AUC			0,7961			0,7286		

* 95%-os konfidencia szinten szignifikáns együtthatók és odds-ráták

4. Elektronikus fizetési módok választását mérő arányszámok demográfiai és szociológiai jellemzők alapján képzett csoportok szerint

1. Életkor szerint (év)					
	18–29	30–39	40–49	50–59	60–
Elektronikus fizetések aránya (95%-os konf. int.)	0,24 (0,2–0,28)	0,27 (0,22–0,32)	0,27 (0,22–0,32)	0,26 (0,21–0,3)	0,14 (0,11–0,17)
Kártyás vásárlások aránya (95%-os konf. int.)	0,24 (0,2–0,28)	0,27 (0,23–0,32)	0,29 (0,24–0,34)	0,26 (0,21–0,31)	0,16 (0,12–0,2)
Átutalások aránya (95%-os konf. int.)	0,05 (0,03–0,06)	0,07 (0,05–0,09)	0,05 (0,03–0,07)	0,05 (0,03–0,07)	0,03 (0,02–0,04)
Beszedések aránya (95%-os konf. int.)	0,17 (0,09–0,25)	0,26 (0,19–0,33)	0,27 (0,19–0,34)	0,25 (0,18–0,31)	0,28 (0,21–0,34)

2. Munkaerő-piaci státusz szerint					
	Aktív munkavállaló	Nyugdíjas	Munkanélküli	Tanuló	Egyéb*
Elektronikus fizetések aránya (95%-os konf. int.)	0,30 (0,27–0,33)	0,14 (0,11–0,17)	0,08 (0,03–0,13)	0,16 (0,09–0,23)	0,14 (0,09–0,19)
Kártyás vásárlások aránya (95%-os konf. int.)	0,30 (0,27–0,32)	0,16 (0,12–0,21)	0,10 (0,04–0,16)	0,16 (0,09–0,24)	0,15 (0,09–0,2)
Átutalások aránya (95%-os konf. int.)	0,06 (0,05–0,07)	0,03 (0,02–0,05)	0,03 (–0,01–0,06)	0,02 (0–0,04)	0,05 (0,02–0,09)
Beszedések aránya (95%-os konf. int.)	0,28 (0,23–0,32)	0,27 (0,2–0,33)	0,08 (–0,04–0,21)	0,00 –	0,13 (0,05–0,21)

*GYES, GYED, GYÁS, rokkantnyugdíjas, háztartásbeli, egyéb inaktív, egyéb eltartott

3. Lakóhely szerint				
	Budapest	Megyeszékhely és megyei jogú város	Egyéb város	Község
Elektronikus fizetések aránya (95%-os konf. int.)	0,29 (0,24–0,34)	0,27 (0,22–0,31)	0,19 (0,16–0,22)	0,19 (0,16–0,22)
Kártyás vásárlások aránya (95%-os konf. int.)	0,30 (0,25–0,34)	0,25 (0,2–0,3)	0,20 (0,17–0,23)	0,25 (0,21–0,29)
Átutalások aránya (95%-os konf. int.)	0,05 (0,03–0,07)	0,04 (0,03–0,06)	0,05 (0,04–0,06)	0,05 (0,03–0,07)
Beszedések aránya (95%-os konf. int.)	0,29 (0,21–0,37)	0,35 (0,27–0,42)	0,21 (0,16–0,26)	0,20 (0,15–0,25)